

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
Fakulta provozně ekonomická
Katedra práva

. : Zajištění závazků : .

Bakalářská práce

Zpracoval: Lubomír Křikava

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Jan Lang, CSc.

Praha, 2007

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal. Prameny jsem využíval způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Praha, květen 2007

.....
Lubomír Křikava

*Mnohokrát děkuji panu doktoru Janu Langovi za vstřícný přístup
při odborném vedení této práce.*

Autor

Zajištění závazků, bakalářská práce
Securing obligations, baccalaureate thesis

Klíčová slova: *zajištění závazků, závazkové právo, zástavní právo, zadržovací právo, ručení*

Key words: *securing, obligations, liens, retention, guaranty*

Obsah

1. Úvod	4
2. Vymezení pojmů	6
2.1. Terminologické vymezení pojmu zajištění	6
2.2. Terminologické vymezení pojmu závazek a pojmů souvisejících.....	7
2.2.1. Závazek	7
2.2.2. Obligace.....	9
2.3. Termín zajištění závazků.....	10
3. Závazkové právo.....	11
3.1. Pojem a funkce závazkového práva	11
3.2. Právní úprava.....	11
3.3. Vznik a zánik závazku	12
4. Zajišťovací instituty v platném právu.....	15
4.1. Funkce zajištění závazků.....	15
4.2. Postavení zajištění závazků v závazkovém právu	17
4.2.1. Akcesorita zajištění	17
4.2.2. Subsidiarita zajištění.....	18
4.3. Právní úprava.....	18
4.3.1. Občanský zákoník.....	19
4.3.2. Obchodní zákoník	19
4.3.3. Další	20
4.4. Zajišťovací prostředky občanského práva	22
4.4.1. Zástavní právo.....	22
4.4.1.1. Subjekty	22
4.4.1.2. Předmět zástavy.....	23
4.4.1.3. Vznik zástavního práva	25
4.4.1.4. Obsah a realizace zástavního práva.....	27
4.4.1.5. Zánik zástavního práva	28
4.4.2. Zadržovací právo	30
4.4.2.1. Vznik zadržovacího práva	30
4.4.2.2. Obsah zadržovacího práva	31
4.4.3. Ručení.....	32
4.4.3.1. Subjekty	33
4.4.3.2. Vznik.....	34
4.4.3.3. Obsah ručitelského závazku.....	35
4.4.3.4. Zánik ručení.....	36
4.4.4. Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů.....	36
4.4.4.1. Vznik zajištění dohodou o srážkách z příjmů.....	37
4.4.4.2. Práva a povinnosti z dohody.....	38
4.4.5. Zajištění převodem práva	39
4.4.5.1. Vznik zajišťovacího převodu práva	41
4.4.5.2. Práva a povinnosti ze zajištění převodem práva	42
4.4.5.3. Realizace zajištění převodem práva	42
4.4.6. Zajištění postoupením pohledávky	43
4.4.6.1. Vznik zajištění postoupením pohledávky.....	44
4.4.6.2. Obsah a realizace vztahu.....	45
4.4.7. Jistota	46

5. Očekávané zásady zajištění závazků v připravované rekodifikaci občanského práva	48
6. Závěr	51

1. Úvod

Jedním ze znaků tržně ekonomického hospodářského systému je, že jeho subjekty, zejména fyzické a právnické osoby, hojně vstupují do vzájemných majetkově motivovaných vztahů. Právě v tržní ekonomice, již je vlastní rozsáhlá smluvní volnost stran, je vhodné legislativní regulací zakotvit instituty, jež posílí postavení věřitele pro případ nesolidního dlužníka. Takové instituty souhrnně označujeme zajištění závazků.

Tématem bakalářské práce, kterou držíte v rukou, je tedy specifická část soukromého práva, která umožňuje osobám, aby upevnily vzájemnou vázanost v právních vztazích. Díky ní strany závazku smluvně posilují zásadu *pacta sunt servanda*.

Naším původním cílem bylo zabývat se v bakalářské práci pouze obecnou částí práva zajištění závazků – za ni považujeme hlavně třídění zajišťovacích prostředků, způsoby vzniku a funkce zajištění. Při rozvrhování uspořádání práce jsme však došli k závěru, že bude vhodné podat i ucelený výklad o každém zajišťovacím prostředku; zobecňování společných vlastností všech prostředků zajištění s uváděním četných výjimek by neprospělo přehlednosti, ani ucelenosti práce. Velkou část proto zabírá pojednání o současné právní úpravě jednotlivých prostředků zajištění. Vzhledem k omezenému rozsahu práce si povšimneme převážně zajišťovacích prostředků, které upravuje občanský zákoník.

Vycházejí z dostupné osnovy připravované rekodifikace českého občanského práva, omezíme bližší rozbor institutů na ty, které by i v budoucnu měly být považovány za prostředky zajištění závazků. Mimo naší pozornost proto zůstanou smluvní pokuta a uznání dluhu, které nemají být napříště považovány za zajištění závazků, ale za jejich utvrzení – k tomu viz kapitolu 5.

Oproti původnímu záměru jsme ze struktury práce vypustili historické srovnání dotčených pramenů práva a také mezinárodní pohled na problematiku. Těmito tématy se přesto zabýváme v průběhu celé práce. Jejich vyčlenění do samostatných kapitol by nebylo ku prospěchu práce; při omezeném rozsahu práce by musely být zkráceny kapitoly věnující se platnému právu na našem území a látka by byla probrána příliš povrchně. K tématu jsme proto přistoupili s tím, že je

vhodnější probrat méně otázek, zato však podrobněji. V historické a mezinárodní komparaci vidíme možné budoucí rozšíření díla na diplomovou práci.

Bakalářská práce je tedy rozdělena od šesti kapitol. V prvních třech je rozebírán účel zajištění závazků a jeho místo v současném právu. Je v nich vymezován pojmový aparát pro následující výklady. Zabýváme se také obecnými vlastnostmi závazkového práva, které se podpůrně uplatňují i u zajištění závazků.

Následující čtvrtá kapitola je stěžejní částí celé práce. Odhalujeme v ní funkci zajištění, obecné vlastnosti všech zajišťovacích nástrojů, i vlastnosti, kterými se od sebe jednotlivé způsoby zajištění odlišují. Také vykládáme platnou právní úpravou zajišťovacích prostředků.

Ve zbývajících kapitolách především srovnáváme možnosti současné české úpravy s možnostmi, které bude eventuálně poskytovat budoucí český občanský zákoník.

Protože výsledkem je komplexní pojednání o zajištění závazků v občanském právu, rozhodli jsme se bakalářské práci dát název stejný, jako je její téma.

2. Vymezení pojmů

Při zpracování práce, jejíž téma je vyjádřeno výrazem *zajištění závazků*, je příhodné již zkrájí prohlédnout podrobněji význam tohoto spojení. Ačkoliv je termín zajištění závazků běžně používán právními praktiky i teoretiky, a taktéž mluva zákona s ním často zachází, neznamená to nutně, že je obecné vědomí založeno na opravdovém porozumění obsahu. Je v takovém případě častým jevem, že všeobecný úzus se odchýlí od přesného významu slov, někdy i celého vyjádření. Domníváme se, že i v případě *zajištění závazků* k posunu vnímání tohoto označení od jeho skutečného významu došlo.

2.1. Terminologické vymezení pojmu zajištění

U slova zajištění ještě nenacházíme odchylnosti v jeho pojetí. Označuje se jím stav, kdy ke splnění dispozice¹ za dané hypotézy je zatížený subjekt nucen jak primárně, tak i další, přídavnou hypotézou a její sankcí, která na splnění působí intenzivněji. K tomu viz následující výklad v kapitole 4.1.

¹ Dispozicí v právním smyslu chápeme podmiňující skutkovou část právní normy a hypotézou normativní část normy, která vyjadřuje, co má být, nastane-li hypotéza. Srov. KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995, s. 155.

2.2. Terminologické vymezení pojmu závazek a pojmů souvisejících

2.2.1. Závazek

Slovo závazek již vyvolává rozsáhlejší výkladové potíže. Není totiž v nauce jednota v názoru, co se přesně *závazkem* označuje. Z Knappova výkladu² vyplývá, ačkoliv je závazek pouze zčásti synonymem *povinnosti*, v praxi se mezi pojmem závazek a pojmem povinnost nečiní rozdíl.

Jinde³ se podává poučení o tom, že *závazkem* se rozumí *závazkový právní vztah* (neboli závazek v širším smyslu) a také *povinnost* (též závazek v užším smyslu).

Závazek ve významu *povinnost* ale podle stejného zdroje nelze s povinností úplně ztotožňovat. Závazek v užším smyslu by měl být určitou podskupinou povinností (měl by mu být inkludován) a slovo *povinnost* proto můžeme nahrazovat slovem *závazek* jen v některých případech⁴.

Jednoznačné stanovisko nalezneme ve Slovníku českého práva⁵. Ten chápe závazek jako *závazkový právní vztah* jímž jedné jeho straně vzniká povinnost poskytnout plnění a druhé právo plnění vyžadovat. Závazkem bychom neměli chápat pouze ono dílčí právo anebo povinnost, resp. pohledávku nebo dluh. Pro doplnění tento slovník upozorňuje, že někdy se závazkem označuje právě povinnost k plnění, z formulace ve slovníku je však zřejmé, že ačkoliv se tyto pojmy používají promíšeně, není to přesné.

I další právnický slovník nás zpravuje o tom, že závazek je jiné označení pro závazkový právní vztah mezi osobami na straně věřitelské a na straně dlužnické. Tento slovník se nijak nezmiňuje o možném pojetí závazku jako pouhé povinnosti dlužníka⁶.

² KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995, s. 200.

³ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 21.

⁴ Mohli bychom například říci, že *osoba je zavázána platit nájemné*.

⁵ MADAR, Z. *Slovník českého práva*, 2. díl. 3. dopl. a podst. přeprac. vyd. Praha : Linde, 2002, s. 1785.

⁶ HENDRYCH, D. *Právnický slovník*. 2. rozš. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 1248.

Odhlédneme-li od právnicky zaměřených slovníků ke slovníkům všeobecně výkladovým⁷, v Masarykově slovníku čteme, že závazkem v občanském právu chápeme poměr mezi osobami, z nichž jedna má právo něco požadovat a druhá má povinnost požadavek splnit⁸. Oproti všem ostatním zdrojům přidává, že od závazku se odvíjí závazkové právo a ten, jemuž toto právo náleží, nazývá se věřitelem, a dále závazková povinnost a její subjekt se nazývá dlužníkem. Netvrdí se zde tedy, že by sám závazek mohl být toliko povinností, ale že ze závazku vyplývá alespoň jednomu subjektu specifická povinnost, tuto můžeme nazvat závazkovou.

Výše vyjmenované teoretické výklady můžeme shrnout tak, že závazek je jiné pojmenování závazkového právního vztahu. Je to takový vztah, v němž alespoň jedna osoba má postavení věřitele, neboli kreditora a alespoň jedna jiná osoba postavení dlužníka, neboli debitora. Věřitel je ve vztahu subjekt, který má subjektivní právo (oprávnění) od dlužníka něco požadovat; dlužník je ten, který má povinnost poskytnout věřiteli to, co po něm věřitel oprávněně požaduje⁹.

V praxi se často setkáváme s používáním pojmu závazek namísto pojmu dluh. Není to však úplně správné, jelikož při vyjádření dlužnickovy povinnosti ze vztahu by mělo být, pro jednoznačnost, přidáno, že jde o *povinnost* ze závazku¹⁰. Ztotožňování pojmů *závazek* a *povinnost* není přesné, protože ze závazku je zavázán jak dlužník, tak věřitel. *Právo* i *povinnost* jsou tudíž oba stejně součástmi *závazku*. Přehlednosti práva by jedině prospělo, kdyby teorie i právní předpisy používali stejné vyjádření, pokud chtějí říci totéž. Se zaměňováním pojmu *dluh* za *závazek* se přitom setkáme např. v § 6 odst. 2 a 3, § 10, § 22 § 56 odst. 5 a 6, § 68a odst. 4 obchodního zákoníku, v § 33b odst. 2, § 533, § 584, i v rubrice nad § 511 občanského zákoníku; v těchto případech by nečinilo žádný problém, kdyby zákonodárce namísto pojmu závazek použil pojem dluh.

⁷ Volíme záměrně výkladové slovníky z přelomu devatenáctého a dvacátého století, protože k mluvě této doby se často navrácí i připravovaná rekodifikace občanského práva v České Republice; k tomu více v kapitole 6.

⁸ *Masarykův slovník naučný. díl V.*, Praha : Československý Kompas, 1931, s. 277.

⁹ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 47.

¹⁰ Ze sdělení, že *osoba A má závazek k osobě B* tedy nevyplývá, zda osoba A je dlužníkem či věřitelem. Vyjádření, že *osoba je zavázána platit nájemné* by naopak obstálo, protože je jím specifikováno, že jde o závazkový vztah (je *zavázána*) a dotčený subjekt je v pozici dlužníka (*platit*).

Z předchozích odstavců je zřejmé, že mezi pojmem *závazek* a pojmem *dluh* je poměr nadřazenosti a podřazenosti s tím, že *závazek* je pojem širší a zahrnuje v sobě pohledávku a dluh (resp. právo a povinnost). Pro potřebu současnosti shledáváme nejvhodnějším Knappův výše zmíněný názor na záležitost. V praxi však nečiní promiskuitní užívání pojmů *závazek* a *dluh* žádné významné problémy.

Dluhem je povinnost subjektu závazkového právního vztahu (dlužníka) poskytnout druhé straně (věřiteli) plnění předvídané obsahem daného závazku. Plnění může mít tradičně podobu povinnosti něco dát (*dare*), něco konat (*facere*), zdržet se něčeho (*omittere*) nebo něco strpět (*pati*).

Pohledávkou je konečně oprávnění věřitele požadovat od dlužníka určené plnění v době splatnosti. Po splatnosti se pohledávka posiluje o nárokovou část, tato část umožňuje pohledávku soudně vymáhat.

2.2.2. Obligace

Pro úplnost prohlédneme termín *obligace*. V obecném povědomí se spojuje s dluhopisem, případně obecněji s cenným papírem. Zejména v prostředí ekonomie se obligace a dluhopis považují za synonyma.

Obligace je však tímtéž, co *závazek*. Jedná se o termín odvozený od latinského *obligatio*, které se doslovně překládá jako *závazek*. V římském právu bylo závazkem právní pouto, které zavazuje k určenému plnění v souladu s právem. Slovník českého práva¹¹ nečiní jakýkoliv rozdíl mezi obligací a závazkem, obojí podle něj znamená totéž bez rozdílu. Podrobnější je Právníkový slovník¹², který obligací v občanském právu chápe závazek čili závazkový právní vztah; bez dalšího vysvětlení však k heslu obligace přidává odkaz na heslo dluhopis. Zřejmě je tím ukazováno na nazývání dluhopisů obligacemi v některých vědních oborech.

Obligace je i dle Ottova slovníku naučného¹³ tímtéž, co závazkový právní vztah. Je zde však připuštěno obligací pojmenovat i samotnou pohledávku nebo samotný dluh a dokonce i samotný titul, z něhož závazkový právní vztah vzniknul. Toto je pojetí s nejširším vymezením, obligace má podle něj tedy čtverý význam.

¹¹ Madar, Z. *Slovník českého práva*, 2. díl, 3. doplněné a podstatně přepracované vydání. Praha: Linde, 2002, s. 1785.

¹² HENDRYCH, D. *Právníkový slovník*. 2. rozš. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 493.

¹³ *Ottův slovník naučný*. 18. díl. Praha : Argo, 1999, s. 551.

V této práci budeme však používat slovo *závazek* jako zkrácené označení *závazkového právního vztahu* čili *obligace*.

2.3. Termín zajištění závazků

O zamyšlení nad obsahem pojmu *závazek* v kapitole 2.2. jsme se pokusili, protože to považujeme za nutné k přesnějšímu uchopení tématu této práce. Neměli bychom jistotu, čím je *závazek*, tím méně bychom byli schopni vymezit celý složený termín *zajištění závazků*. Domníváme se, že pro potřebu této bakalářské práce je *závazek* vhodné definovat tak, jak jsme to provedli výše.

Zajištění závazků proto chápeme jako zajištění závazkových právních vztahů. Posíleno je jak splnění dlužnickovy povinnosti, tak uspokojení věřitelova práva. Tyto dvě složky se samozřejmě v zásadě naplňují společně jediným úkonem a není možné oddělit je, vyjadřujeme jimi ale fakt, že zajištění chrání obě strany vztahu. Zajištění chrání věřitele před platební neschopností nebo neochotou dlužníka. Chrání však také dlužníka před ním samotným v poměru k věřiteli. Zajištění totiž obvykle způsobí, že dlužnickova povinnost vůči věřiteli zanikne i bez dlužnickova předvídaného plnění a věřitel tak proti němu nebude mít dalších práv.

Připustili-li bychom pojetí závazku ve významu povinnosti (dluhu), bylo by možné říci, že jsou zajišťovány toliko dluhy. Zajištění však má chránit především stranu oprávněnou, věřitelskou, ta může být neplněním poškozena a neměla by proti ní být upřednostňována strana povinná, dlužnická. Některé zdroje¹⁴ dokonce uvádějí, že se zajišťuje pouze ta část závazku, která odpovídá věřitelovu právu, tedy pohledávka a nikoliv už dluh. I tento výklad nám připadá příliš úzký a trváme na tom, že zajištění je v zájmu obou stran závazku a závazek se zajišťuje v obou částech.

¹⁴ FALDYNA, F., HUŠEK, J., DESS, Z. *Zajištění a zánik závazků*. 1. vyd. Praha : CODEX Bohemia, 1995, s. 11. Stejný názor i ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl první*. Praha : CODEX Bohemia, 1998, s. 639.

3. Závazkové právo

3.1. Pojem a funkce závazkového práva

Závazkové právo je část právního řádu, která obsahuje normy o závazcích tak, jak jsme je popsali výše (viz 2.2.).

Materiálně slouží závazkové právo k zabezpečení uspokojování lidských potřeb ve vzájemné spolupráci¹⁵. Projevem spolupráce je směna zboží. K jejímu usměrňování by nepostačila pouhá ekonomická nutnost, je potřeba ji náležitě regulovat právem. Právo k tomu využívá svou závaznost, sankce a vynutitelnost. Na primární regulaci zde vymezené spolupráce je zaměřeno konkrétně právo závazkové, ať jako závazkové právo kontraktní (smluvní), nebo jako závazkové právo deliktní. Je potom možné říct, že zajištění závazků na základní úrovni zajišťuje již samo závazkové právo, závazkové právo jako celek.

Na kvalitě závazkového práva stojí úroveň hospodářského i celého společenského systému. Vzhledem k neustálému vývoji lidské společnosti, je závazkové právo velmi dynamickým subsystémem systému občanského práva i práva soukromého.

3.2. Právní úprava

Závazkové právo považujeme za součást práva soukromého. Ve veřejném právu sice existují vztahy, které se závazkovým podobají, není je však možné řadit pod samotné závazkové právo. V současném právním řádu České Republiky již od roku 1992, kdy nabyl účinnosti obchodní zákoník¹⁶, je systém závazkových vztahů upraven dvěma, resp. třemi¹⁷ kodifikacemi. Na nejobecnější úrovni je v zásadě závazkové právo obsaženo v občanském zákoníku, zákonu č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník je nejrozsáhlejším a základním předpisem závazkového práva.

¹⁵ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 23.

¹⁶ Zákon číslo 513/1991 Sb.

¹⁷ Vezmeme-li v úvahu i zákoník práce. V této bakalářské práci se však nebudeme zajištěním závazků dle zákoníku práce zabývat.

Normy týkající se závazkového práva jsou v něm obsaženy zejména v části šesté a v části osmé. Část šestá upravuje závazkové právo deliktů, část osmá obsahuje obecnou úpravu závazkového práva a dále závazkové právo smluvní (k tomu dále).

Určitou zvláštní část závazkového práva upravuje obchodní zákoník. Ve vztahu k občanskému zákoníku je obchodní zákoník předpisem speciální povahy, to vyplývá již z § 1 odst. 2 ObchZ. Obchodní zákoník se proto přednostně aplikuje ve všech vztazích vznikajících mezi podnikateli a teprve, pokud sám některý ze vztahů neupravuje, použije se podpůrně předpis občanského práva¹⁸. Mnohý institut je dokonce cíleně v obchodním zákoníku upraven pouze částečně. Ustanovení o něm jsou pak v zákoně označena, jako „některá ustanovení o...“, ta je potom nutno vykládat současně s příslušnými normami občanského práva, které vedle norem v obchodním zákoníku obstojí. Setkáme se s tím právě i v oblasti zajištění závazků. Mnohé způsoby zajištění mají v obchodním zákoníku celou vlastní úpravu, některá ustanovení o určitém způsobu zajištění obsahuje obchodní zákoník v jednom případě (původně tyto byly dva).

Zvláštní úprava závazkového práva je obsažena v mnoha dalších předpisech, zajištění závazků je však součástí jen některých z nich.

3.3. Vznik a zánik závazku

Závazky vznikají z těchto možných důvodů¹⁹:

- z právních úkonů (*ex contractu*);
- z protiprávních úkonů (*ex delicto*);
- ze zákona (*ex lege*);
- na základě soudního rozhodnutí;
- z jiných právních důvodů (*ex variis causarum figuris*).

Právní úkony jsou nejvýznamnějším důvodem vzniku závazkových právních vztahů. Mezi nimi jsou nejčastější smlouvy, jakožto vícestranné právní úkony. Jiným pojmenováním vícestranného právního úkonu je dohoda²⁰. Smlouva jako právní

¹⁸ ELIÁŠ, K., et al. *Kurs obchodního práva : Obecná část, soutěžní právo*. 4. vyd. Praha : C.H.Beck, 2004, s. 55.

¹⁹ ELIÁŠ, K., et al. *Kurs obchodního práva : Obchodní závazky*. 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 53.

²⁰ Smlouva a dohoda jsou synonyma, k tomu např. HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 187. Přesto někdy zákon rozlišuje *smlouvu* jako úkon prvotní, jímž se právní vztah zakládá a

úkon musí splňovat stanovené náležitosti vůle a jejího projevu, obsahu, předmětu a formy. Ze smluv vznikají závazky kontraktní. Kromě nich mohou ve zvláštních případech závazky vznikat i z jednostranných právních úkonů.

Po smlouvách jsou druhým nejčastějším důvodem vzniku závazku protiprávní úkony. Protiprávní úkon může spočívat v porušení povinnosti ze smlouvy nebo ze zákona. Jakožto úkon, musí být i protiprávní úkon zaviněný. Deliktní odpovědnost bez protiprávního úkonu a tudíž bez zavinění subjektu představují takzvané kvazidelikty, pod které doktrína v zásadě zařazuje bezdůvodné obohacení. Závazky vznikají i z některých protiprávních stavů, tedy protiprávních skutečností nastalých objektivně bez projevu vůle.

Určité závazky vznikají také ze soudních a jiných úředních rozhodnutí. Musí však jít o rozhodnutí konstitutivní povahy, aby jím vztah vznikal. Uplatňuje se zde ústavní zásada, že povinnosti lze ukládat pouze na základě zákona a v jeho mezích.

Závazek zaniká tím, že v průběhu jeho existence nastane určitá nová právní skutečnost, která odejme původní skutečnosti právní účinky. Rozlišují se způsoby zániku s uspokojením věřitele a způsoby bez uspokojení věřitele. Vzhledem k tomu, že „závazky obvykle vznikají proto, aby byly splněny.“²¹, je splnění závazku optimálním způsobem jeho zániku s uspokojením věřitele.

Za věřitelova uspokojení však závazek může zaniknout i náhradním způsobem. Tímto způsobem může být například započtení, dohoda o privativní novaci, dohoda o narovnání. Dle našeho názoru je i zánik závazku na základě zajišťovacích prostředků náhradním způsobem zániku s uspokojením věřitele. Nelze v těchto případech totiž hovořit o splnění v pravém smyslu slova, protože uspokojení ze zajišťovacích prostředků přichází teprve tehdy, není-li povinnost ze závazku splněna řádně a včas. Z podstaty zajištění plyne, že věřitel jím má být uspokojen.

dobodu jako právní úkon podmíněný smlouvou, o jejích dílčích aspektech nebo smlouvu měnící či rušící; to je patrné z § 570 an. občanského zákoníku a § 272 odst. 2 obchodního zákoníku.

²¹ ELIÁŠ, K., et al. *Kurs obchodního práva : Obchodní závazky*. 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 179.

Bez uspokojení věřitele zaniká závazek zejména výpovědí, následnou nemožností plnění, uložením do úřední úschovy, odstoupením od smlouvy a dalšími²².

²² K tomu např. KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 143.

4. Zajišťovací instituty v platném právu

4.1. Funkce zajištění závazků

Soukromé právo je ovládáno na prvním místě zásadou autonomie vůle²³. Osoby tudíž do závazkových právních vztahů vstupují zásadně svobodně a se svobodně zvolenou druhou stranou. Volba druhé strany však může s sebou nést riziko, že partner nesplní svou povinnost ze závazku a způsobí tím první straně újmu. Nesplnění povinnosti může mít dvojí příčinu. Jednak může záležet ve vůli osoby; ta, ačkoliv tomu objektivní stav nebrání, může své plnění ze subjektivních důvodů odkládat a působit tím své prodlení. Ve druhém případě může být osoba ochotna svou povinnost plnit, ale není toho schopna vzhledem k vnější (objektivní) situaci. Riziko u neznámého smluvního partnera je většinou v obou těchto možných příčinách i v jejich kombinaci.

Je cílem nejen soukromého práva působit, aby závazky byly dodržovány. Vyjadřuje to důležitá zásada *pacta sunt servanda*. „*V užším pojetí lze občanskoprávní záruky spatřovat v přesném vymezení subjektivních občanských práv a povinností, stejně tak jako v právní úpravě odpovědnosti, která nastupuje pro případ, že závazková povinnost nebyla splněna vůbec nebo nebyla splněna řádně či včas, pro případ způsobení škody, získání bezdůvodného obohacení*“²⁴. Příkladem zvýšení povinností, které nastupuje ze zákona je příslušenství pohledávky²⁵. Tvoří je úrok z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky. K nepeněžitému plnění motivuje dlužníka odpovědnost za škodu na věci²⁶. V právu procesním je důležitá efektivnost uplatnění pohledávky a výkonu rozhodnutí. Takovéto záruky a jejich kvalitu si však osoba nemůže zjednat pro svůj vztah sama, je to úkol zákonodárce.

Mimo obecné garance však existují i zvláštní, zajišťovací prostředky. Jejich začlenění do závazku je fakultativní, závisí na vůli stran. Povinnost plnit závazek

²³ Důvodová zpráva k připravovanému občanskému zákoníku in *OZ_konsolidovana_verze* [online]. 1999-, 12.4.2005 [cit. 2005-10-18]. Dostupný z WWW: http://zcu.juristic.cz/download/rekodifikace/obcan/OZ_konsolidovana_verze_duben_05.zip, s. 12.

²⁴ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek I.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 127.

²⁵ § 121 odst. 3) občanského zákoníku.

²⁶ § 517 odst. 3) občanského zákoníku.

není bez zajištění o nic menší, než s ním. Zajišťovací prostředky ale posilují právní postavení věřitele a umožňují snazší dosažení plnění (at' splněním, či náhradním plněním) předvídaného závazkem. Jeden závazkový vztah může být zajištěn jedním i více takovými specifickými prostředky.

Věřitel díky zajištění nabývá práv, jejichž uplatněním snáze vymůže svou pohledávku, neplní-li dlužník dobrovolně. „*Zajištění závazků...tudiž slouží ke zvýšení právní jistoty a stability v těchto vztazích a přispívá tak k celkové rovnováze...*“²⁷.

Funkce zajištění závazků je možné rozdělit do těchto pěti okruhů: funkce zajišťující; funkce uhrazovací; funkce sankční; funkce prevenční; zlepšení důkazní situace. První dvě z funkcí jsou široce uznávány, zbývající připouští jen někteří autoři²⁸.

Zajišťující funkce je ostatním funkcím do jisté míry nadřazena, ostatní funkce spolupůsobí k vytváření této. Zajišťující funkce pak spíše popisuje podstatu zajištění. Spočívá již v tom, že zlepšuje kvalitu věřitelovy pohledávky, věřitel může snáze dosáhnout uspokojení nebo pohledávku výhodněji postoupit. Zajištěním je působen na dlužníka tlak plnit řádně závazek. Zajišťující funkce je přítomna u všech zajišťovacích prostředků.

Funkce uhrazovací (někdy těž realizační) je z pohledu věřitele zřejmě nejdůležitější. Znamená zabezpečení zdroje pro řádné uspokojení věřitelovy pohledávky. Zdroj může být mezi vlastními prostředky dlužníka anebo třetí osoby. Tato funkce je však vlastností pouze některých zajišťovacích prostředků, konkrétně například zástavního práva, dohody o srážkách z příjmů, ručení. Naopak postrádají ji zejména smluvní pokuta a uznání dluhu, proto mají být označovány jako *utvrzení závazků* a v této práci se jim nevěnujeme (viz úvod a kapitolu 5). Chápali-li bychom funkci uhrazovací jako přispění k zabezpečení splnění, byla by i ona zastoupena i u utvrzení závazků.

Sankční funkce se obrací k dlužníkovi a působí na jeho plnění tím, že hrozí zvýšením jeho povinnosti pro případ prodlení. Tímto způsobem se projevuje hlavně

²⁷ FALDYNA, F., HUŠEK, J., DESS, Z. *Zajištění a zánik závazků*. 1. vyd. Praha : CODEX Bohemia, 1995, s. 9.

²⁸ O funkci sankční a o zlepšení důkazní situace hovoří PLECITÝ, V., VRABEC, J. *Základy občanského práva*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 110. Funkci prevenční přiznává BEJČEK, J. *Obchodní závazky*. Brno : MU Brno, 1993, s. 108.

smluvní pokuta. Avšak kupříkladu i soudní prodej zástavy, kvůli pohledávce, která nedosahuje celé ceny zástavy může být pro zástavce sankcí.

Preventivní funkce vyjadřuje skutečnost, že zajištěním závazku se předchází obtížím, které může vyvolat nesolidní dlužník. Dlužník je odrazován od porušení závazku tím, že je připraven o výhodu, která by mu porušením vznikla. Věřitel díky ní také u některých zajišťovacích prostředků odkládá promlčení své pohledávky. Preventivní funkci v některém smyslu je možné shledat u každého prostředku.

Konečně zajištění závazku má význam pro zlepšení věřitelovy důkazní situace. V eventuálním soudním řízení o jeho pohledávce má věřitel některé výhody. V nejlepším případě se důkazní břemeno o důvodu a výši pohledávky přeneseme na dlužníka – tak je tomu při uznání dluhu. Jindy se alespoň rozšíří počet důkazů, které může věřitel v řízení použít; například o listiny zakládající zajišťovací vztah. Tuto funkci bychom si mohli dovolit podřadit pod funkci preventivní, neboť díky ní věřitel předchází určitým těžkostem, tentokrát pro soudní řízení.

4.2. Postavení zajištění závazků v závazkovém právu

4.2.1. Akcesorita zajištění

Jak jsme již zmínili výše, zajišťovací prostředky mají tu vlastnost, že působí vedle hlavního donucovacího modu jako donucovací způsob přídatný. Tato vlastnost je spjata s principem akcesority zajišťovacích prostředků.

Akcesorita právního vztahu značí, že takový (vedlejší) vztah nemůže existovat bez jiného (hlavního) právního poměru²⁹. Vedlejší vztah v zásadě vzniká časově buď zároveň se závazkem hlavním nebo až po něm a také objekt vedlejšího závazku svou hodnotou nemá nepřiměřeně překračovat objekt vztahu hlavního. Na druhé straně akcesorní závazek nemůže existencí přetrvat po zániku závazku hlavního. Tento prvek akcesority je však dnes oslaben tím, že právo vedlejší může trvat i nadále poté, co hlavní právní poměr zanikl (k tomu více výklad o zástavním právu a smluvní pokutě, viz níže).. Zánik vedlejšího závazku ale nemá vliv na další

²⁹ *Ottův slovník naučný*. 1. díl. Praha : Argo, 1996, s. 615.

trvání závazku hlavního (zajištěného)³⁰. Akcesorní povaha zajištění klade na zajišťovací vztah požadavek, aby v sobě konkretizoval závazek hlavní, zajišťovaný.

Zajišťovací prostředky sledují osud pohledávky i v případě jejího postoupení. Z akcesornosti zajišťovacích prostředků vyplývá, že po stránce hospodářské nemají vlastního účelu. Slouží jen k zajištění a jmění se jimi nerozmnožuje³¹.

4.2.2. Subsidiarita zajištění

Práva ze zajišťovacího vztahu, ačkoliv existují od okamžiku určeného vůlí stran, *aktivizují se* (nastupují jejich účinky) teprve druhotně, po splnění, resp. nesplnění podmínky z hlavního právního poměru. V tom spočívá subsidiarita zajišťovacího vztahu. Před realizací zajištění musí být neúspěšně vyčerpán prostředek řádného postihu, který by oprávněné straně náležel i bez sjednání zajišťovacího vztahu. Ani tento prvek se ale neuplatňuje bez výjimky a někdy se proto do jisté míry stírá rozdíl, mezi vztahem hlavním a vedlejším³².

4.3. Právní úprava

Zajištění závazků se zařazuje do obecné části závazkového práva, je tedy společné pro všechny pojmenované smluvní typy i pro smlouvy nepojmenované. Úpravou pojmenovaných smluvních typů se zabývá zvláštní část závazkového práva. Zajištění závazků řadíme do obecného práva závazkového i přesto, že mezi ustanoveními o zajištění najdeme některé typizované smlouvy. Příkladem je dohoda o ručení, dohoda o srážkách z příjmů a zástavní smlouva.

³⁰ FALDYNA, F., HUŠEK, J., DESS, Z. *Zajištění a záruk závazků*. 1. vyd. Praha : CODEX Bohemia, 1995, s. 9.

³¹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl druhý*. Praha : CODEX Bohemia, 1998, s. 639. a také KANDA, A. Nové trendy ve vývoji smluvního práva v oblasti soukromého práva. *Právník*. 2003, roč. 142, č. 7, s. 649.

³² Např. nástup věřitele přímo proti ručiteli, bez výzvy hlavního dlužníka v ručitelském závazku podle obchodního zákoníku za podmínky § 306 věty druhé Obchodního zákoníku.

4.3.1. Občanský zákoník

Občanský zákoník jako obecný kodex závazkového práva upravuje zajištění závazků na dvou místech. V pátém oddílu první hlavy osmé části se nacházejí ustanovení o obligačně právních zajišťovacích prostředcích, zatímco v hlavě třetí A části druhé jsou normy o věcně právním zajištění. Tato nejednotnost je způsobena zřejmě tím, že věcná povaha věcně právních prostředků je významnější, než jejich vztah k obligačnímu právu.

Úprava zajišťovacích prostředků v podobě srovnatelné s dnešní byla do občanského zákoníku vložena novelizačním zákonem č. 509/1991 Sb. Přesto jen samotná úprava zástavního práva jako významného nástroje zajištění byla od té doby zásadně změněna třikrát, a i nadále některé problémy v jeho aplikaci přetrvávají. Obligačně právní zajišťovací prostředky neprošly od jejich zavedení do současného občanského zákoníku žádnou změnou. Avšak strohá úprava účinných zajišťovacích instrumentů jako zajištění převodem práva a převodem pohledávky ubírá na právní jistotě.

Úroveň zajištění závazků v občanském zákoníku je velmi důležitá, protože se uplatňuje podpůrně vůči ustanovením o zajištění ve zvláštních předpisech.

4.3.2. Obchodní zákoník

V případě některých zajišťovacích prostředků je pro oblast obchodních závazků úprava občanského zákoníku obměněna úpravou v obchodním zákoníku. Vztah zajištění závazků podle občanského a obchodního zákoníku se objevuje ve čtyřech různých skupinách případů:

A. Je-li zajišťovací prostředek upraven pouze v občanském zákoníku a v obchodním nikoliv, je úprava v občanském zákoníku plně použitelná i pro obchodní vztahy. Tak tomu je u dohody o srážkách z příjmů, zajištění převodem práva a postoupením pohledávky, jistoty a zadržovacího práva. Patří sem i zástavní právo, přestože obchodní zákoník obsahuje zvláštní ustanovení o zástavním právu k obchodnímu podílu; úprava zástavního práva v obchodním zákoníku se nevztahuje obecně na obchodní závazky, ale na závazky se zvláštním předmětem.

B. Pokud obchodní zákoník obsahuje ustanovení o zajišťovacím prostředku pod rubrikou „některá ustanovení“, platí obecně úprava občanského zákoníku, avšak s modifikacemi, které obchodní zákoník stanovuje. V současnosti se s tím setkáme jen u smluvní pokuty poté, co byla odstraněna některá ustanovení o zástavním právu.

C. Některé zajišťovací nástroje, i přes úpravu v občanském zákoníku, upravuje obchodní zákoník pro obchodní závazky výlučně. Podpůrná funkce občanského zákoníku je pro ně vyloučena, neboť úprava obchodního zákoníku má komplexní charakter. Takovou úpravu obsahuje obchodní zákoník pro ručení a uznání závazku. Uznání závazku pro obchodní závazky nahrazuje uznání dluhu z občanského práva. Ačkoliv je tento institut v každém zákoníku jinak pojmenován, z obsahu obchodního zákoníku je zřejmé, že jde o jinou úpravu téhož institutu.

D. Konečně jsou zajišťovací prostředky, které jsou předmětem úpravy pouze obchodního zákoníku a občanský zákoník je nezná. Jimi jsou bankovní záruka a finanční zajištění.

Úprava zajištění obchodních závazků se však obchodním zákoníkem nevyčerpává. Například svébytná úprava zástavního práva se zástavou cenných papírů je obsažena v zákoně č. 591/1992 Sb., o cenných papírech. Takováto dispozice s cennými papíry je dle § 261 odst. 3 písm. c) v režimu obchodního závazkového práva.

4.3.3. Další

Soubor norem zajištění závazků je široký a přesahuje občanský i obchodní zákoník. Nesetkáváme se však s tím, že by zvláštní předpisy zakládaly nové zajišťovací prostředky. Spíše vymezují zvláštní úpravu známých prostředků pro zvláštní subjekty, pro zvláštní zajišťovaný závazek, pro zvláštní zajišťující předmět a pro realizaci zajištění.

Občanský soudní řád (zákon. č. 99/1963 Sb.) stanoví základní pravidla realizace zajištění, pokud zvolený zajišťovací prostředek je nadán uhrazovací funkcí. V tomto předpisu je rozveden postup soudního uplatnění zástavního práva, výkon rozhodnutí prodejem zástavy, ale i ustanovení o žalobách, jimiž se věřitel domáhá plnění ze zajištění a o výkonu případných soudních rozhodnutí. Důležité je

stanovení pořadí uspokojování věřitelů po soudní dražbě předmětu, na kterém spočívalo zajištění – k tomu v následujících podkapitolách.

Jiným procesním předpisem, týkajícím se zajištění závazků je zákon č. 182/2006 Sb., úpadku a způsobech jeho řešení, který nabude účinnosti 1. 7. 2007. Právě v případě úpadku dlužníka a následného prohlášení konkurzu se zřetelně projevuje přínos zajištění. Věřitelé, jejichž pohledávky byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti³³, převodem práva, postoupením pohledávky anebo obdobným právem dle zahraniční úpravy, jsou vyčleněni od ostatních věřitelů (označují se jako *zajištění věřitelé*) a kromě jiných výhod mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení hodnoty, jíž byla zajištěna.

Zajišťovací prostředky soukromého práva využívá také veřejná správa. Podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, může správce daně k zajištění daňové pohledávky zřídit svým rozhodnutím zástavní právo. Takové zástavní právo se řídí obecnou úpravou v občanském zákoníku.

Zákon o vlastnictví bytů, č. 72/1994 Sb., zavádí zákonné ručení vlastníků jednotek za dluhy společenství vlastníků jednotek. Rovněž ze zákona vzniká vlastníkům jednotek zástavní právo k jednotce vlastníka jednotky, který je v prodlení s placením příspěvku na náklady spojené se správou domu a pozemku, pokud je povinnost zaplatit pravomocně přiznána soudem.

Pro zajištění závazků má význam i zákon o veřejných dražbách, č. 26/2000 Sb. Upravuje mimosoudní způsob realizace zástavního práva provedením nedobrovolné dražby a také pořadí, v jakém se uspokojují pohledávky.

³³ Zajištění omezením převodu nemovitosti dnešní právo neumožňuje zřídit; uznává je však, pokud vzniklo před rokem 1992. Omezení převodu nemovitosti nahrazovalo do roku 1992 vyloučené zástavní právo.

4.4. Zajišťovací prostředky občanského práva

4.4.1. Zástavní právo

Zástavní právo je nejtypičtějším způsobem zajištění závazků³⁴. V českém právním řádu je jeho institut obrozen od roku 1992 po odmlce, která trvala od roku 1964. Zástavní právo je zajišťovací prostředek, jímž může osoba, v jejíž prospěch je zřízeno, dosáhnout uspokojení z určité majetkové hodnoty i bez součinnosti dlužníka z hlavního závazku.

Oproti jiným způsobům zajištění závazků znamená zástavní právo pro věřitele vyšší bezpečí. Uspokojování ze zástavy totiž není závislé na aktuálním stavu majetku dlužníka, resp. zajištětele. Jakožto věcně právní zajišťovací prostředek garantuje zástavní právo plnění dluhu tržní hodnotou svého předmětu. Zástavní právo se proto užívá ze zajišťovacích prostředků nejčastěji, zvláště pak u závazků s dlouhou dobou splatnosti³⁵.

4.4.1.1. Subjekty

A. Osoba, které svědčí právo k zástavě, je *zástavním věřitelem*. Zástavní věřitel jako subjekt zástavního závazku je věřitelem závazku hlavního. V postavení *zástavního věřitele* je osoba v rámci vedlejšího (zástavního) závazkového právního vztahu, v hlavním závazkovém právním vztahu je tatáž osoba *věřitelem*.

B. *Zástavní dlužník* je osoba, z jejíhož majetku je poskytnuta zástavnímu věřiteli zástava. Zástavní dlužník může být přímo vlastníkem (příp. majitelem) zástavy nebo je jinak oprávněn se zástavou disponovat ve smyslu zástavního práva. Tato osoba nemusí nutně být dlužníkem hlavního závazku. Zástavní věřitel a zástavní dlužník jsou subjekty zástavní smlouvy.

C. *Zástavcem* se označuje osoba, která zřídila zástavní právo k zástavě bez ohledu na to, zda je k tomu oprávněna. Zástavcem tedy většinou bude sám zástavní

³⁴ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 3.

³⁵ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek I.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 386.

dlužník. § 161 odst. 1 však zakládá možnost zřídit zástavní právo osobou, která nemá k zástavě dostatečná oprávnění, za předpokladu, že je zástavou movitá věc a zástavní věřitel ji přijme v dobré víře, že ona osoba (zástavce) je oprávněna věc zastavit. Zastaví-li takto zástavce cizí věc, aniž by k tomu měl oprávnění, zástavní vztah vznikne. Zástavním dlužníkem v takovém vztahu však bude vlastník zástavy. Nedostatek zástavcova vlastnického práva k předmětu zástavy tak může být zhojen dobrou vírou zástavního věřitele, že zástavce je oprávněn věc zastavit. Nemůže ale být zhojen nedostatek jeho subjektivity k vlastnickému právu³⁶. Pokud by tedy osoba neměla způsobilost stát se vlastníkem dotčené věci, nevzniklo by jejím jednáním k věci zástavní právo.

D. Osobu dlužníka z hlavního závazkového právního vztahu označujeme jako *obligačního dlužníka* (nebo také osobního dlužníka)³⁷. Jak je řečeno výše, zástavní dlužník nemusí být totožný s obligačním dlužníkem. Totožnost těchto osob nastává v případě, kdy obligační dlužník je sám vlastníkem zástavy. Je-li zástavní dlužník odlišný od obligačního dlužníka, není zástavní dlužník povinen hradit dluh z hlavního závazku, ale musí strpět věřitelovo uspokojení ze zástavy, pokud obligační dlužník nesplní povinnost řádně a včas.

4.4.1.2. Předmět zástavy

Zástavou se nazývá majetková hodnota z majetku zástavního dlužníka, která je ve prospěch zástavního věřitele zástavně zatížena. Zástavu, jakožto majetkovou hodnotu, musí být lze ocenit penězi a musí být volně převoditelná. Základní přehled majetkových hodnot, které přicházejí v úvahu za zástavu, uvádí § 153 a § 154 občanského zákoníku. Podle nich jí mohou být věci movité a nemovité, věci hromadné (demonstrativně podniky), majetková práva (demonstrativně pohledávky), byty nebo nebytové prostory, obchodní podíly, cenné papíry, předměty průmyslového vlastnictví. Zastavená movitá věc se někdy označuje jako zástava ruční a chápe se jako zástava v užším smyslu³⁸.

³⁶ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl druhý*. Praha : CODEX Bohemia, 1998, s. 630.

³⁷ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 29.

³⁸ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl druhý*. Praha : CODEX Bohemia, 1998, s. 639.

Ze zákona není zřejmé, zda lze dát v zástavu spoluvlastnický podíl na způsobilém předmětu zástavy. Praktická nutnost však zastavení ideálního podílu zpřístupnila. „Dnes lze již konstatovat, že soudní praxe i praxe katastrálních úřadů tuto možnost alespoň ve vztahu ke spoluvlastnickým podílům na nemovitostech uznala“³⁹. Proto můžeme s jistotou říci, že spoluvlastnický podíl na nemovitostech může být zástavou.

Má-li být zástavou věc, musí jít o věc individuálně určenou⁴⁰. Věc určená podle druhu může být zástavou pouze tehdy, bylo-li by vymíněno její vrácení in specie (tj. například v uzamčené schránce)⁴¹. Jeden předmět může být zástavou i ve dvou nebo více zástavních vztazích, pokud tomu nebrání dohoda stran. Nemovitost však může být zastavena vícekrát bez omezení.

Zvláštním případem je zástavní právo, v němž je zástavou nemovitost. Takové zástavní právo se označuje jako hypotéka. Povaha věcí nemovitých předurčuje zvláštní režim zástavního nakládání s nimi. Vzhledem k tomu, že pro nakládání s byty a nebytovými prostory platí stejný režim, jako pro nemovitosti, řídí se vznik a obsah zástavního práva k nim úpravou pro nemovitosti. U nemovitostí nepřichází v úvahu, aby jejich zástavcem byla jiná osoba než zástavní dlužník, tj. vlastník nemovitosti. To vyplývá a contrario z již výše zmiňovaného § 161 odst. 1 občanského zákoníku a dále § 161 odst. 2 doplňuje, že nemovitost, resp. i byt, nebytový prostor a některé jiné hodnoty mohou být dány do zástavy jen se souhlasem vlastníka a příp. osoby, která k nim má věcné právo neslučitelné s právem zástavním.

Díky poměrně vysoké stabilitě hodnoty nemovitostí a jejich publicitnímu vlastnictví jsou nemovitosti častou zástavou a poskytují vyšší jistotu věřiteli než zastavení jiných předmětů. Proto se také vyvinul tzv. hypoteční úvěr, úvěr na investici do nemovitosti (její výstavbu či pořízení), jehož splacení je zajištěno

³⁹ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 50.

⁴⁰ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek I.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 389.

⁴¹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl druhý*. Praha : CODEX Bohemia, 1998, s. 633. Tento komentář hovoří uvádí jako možnou zástavu peníze, resp. platné peníze v uzavřené schránce. Jak by však v takovém případě probíhalo uspokojení ze zástavy? Uvážili-li bychom nulovou cenu schránky, byla by tržní hodnota zástavy stejná jako nominální hodnota peněz, které ji představují. Bylo by nevhodné zpeněžovat zástavu, pokud by si zástavní věřitel mohl částku odpovídající jeho pohledávce ponechat a ostatní vrátit zástavnímu dlužníku. Domníváme se proto, že předání peněz věřiteli k zajištění závazku je v takovémto případě kaucí, takovou, jak o ní pojednáváme v podkapitole 4.6.8.

zástavním právem k nemovitosti, příp. rozestavěné stavbě. Hypoteční banka pak může vydávat hypoteční zástavní listy, dluhopisy, které jsou kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů.

Toliko nemovitost může být zástavou při zřízení soudcovského zástavního práva, o něm však kvůli jiným ekonomickým souvislostem nelze jako o hypotéce hovořit. Soudcovské zástavní právo je jednou z možností výkonu rozhodnutí. Oprávněný se jím finančně neuspokojuje, dává jím ale povinnému další příležitost k dobrovolnému plnění, přičemž se zároveň důkladně zajišťuje nemovitou zástavou. Kdyby byl na majetek povinného později prohlášen konkurz, bude oprávněný v pozici odděleného věřitele a tím zvýhodněn před ostatními věřiteli⁴². Existuje i názor, že soudcovské zástavní právo není zástavním právem v pravém slova smyslu, ale jde jen o stádium „úkojového řízení“⁴³.

Jiný zvláštní případ zástavního práva je, pokud se za zástavu použije pohledávka zajištěná zástavním právem k věci. Pak vzniká podzástavní právo. Podzástavnímu věřiteli z něj vzniká zajištění jak zastavenou pohledávkou, tak věcí, kterou je zástavně zajištěna tato pohledávka.

Konečně, známe tzv. vespolečné (simultánní) zástavní právo. O něm hovoříme, je-li závazek zajištěn zástavním právem na několika samostatných zástavách. Každá ze zástav potom zajišťuje závazek v celém rozsahu.

4.4.1.3. Vznik zástavního práva

A. Jak jsme předeslali výše, smluvní zástavní právo vzniká kontraktem, jež má v zásadě reálnou povahu. Ke vzniku právního vztahu ze zástavního práva musí subjekty uzavřít smlouvu v písemné podobě. Smlouva je sice nutný, nikoliv však dostatečný předpoklad; je navíc zapotřebí, aby předmět, který má být zástavou, byl zástavnímu věřiteli fyzicky předán. Z tohoto pravidla ovšem existuje nejedna výjimka.

Rozlišujeme následující hlavní případy:

i. Pokud má být zástavou movitá věc, vzniká zástavní právo předáním zástavy zástavnímu věřiteli. Namísto předání mohou strany dohodnout, že zástava

⁴² WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Linde, 2004, s. 552.

⁴³ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl druhý*. Praha : CODEX Bohemia, 1998, s. 624.

bude odevzdána do úschovy nebo ke skladování u třetí osoby (*sekvestra*) pro zástavního věřitele či zástavního dlužníka. Taková třetí osoba pak nesmí umožnit zástavnímu dlužníkovi užívat věc⁴⁴. Poměrně novou možností je zástavu ponechat u zástavního dlužníka a zástavní právo nechat zapsat do Rejstříku zástav vedeného Notářskou komorou podle § 35b an. notářského řádu. Zástavní smlouva musí mít pro tento případ formu notářského záznamu.

ii. Je-li zástavou nemovitost, která se eviduje v katastru nemovitostí, zástavní právo vzniká vkladem do katastru. Zástavní právo na ostatních nemovitostech, které se neevidují v katastru nemovitostí, se opět zapisuje do Rejstříku zástav Notářské komory.

iii. U pohledávky její předání není možné, zástavní právo k ní vzniká již samotnou smlouvou. Žádných dalších úkonů není třeba. Aby však zástavní právo nabylo účinnosti i vůči dlužníku zastavené pohledávky (poddlužníku), je třeba jej zpravit o zastavení pohledávky odpovídající jeho dluhu. Od zástavního dlužníka to stačí poddlužníku oznámit. Zástavní věřitel musí zastavení poddlužníku prokázat. Poddlužník je pak povinen plnit svůj dluh do rukou zástavního věřitele. Spočívá-li dluh ve věcném plnění, stává se tato věc ze zákona zástavou ve vztahu mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem. Zákon však nestanovuje, jak má zástavní věřitel naložit s případným peněžitým plněním získaným od poddlužníka. Jako nejvhodnější východisko se uvádí započtení pohledávky zástavního věřitele k tíži plnění vyplaceného poddlužníkem a předání zbývajících částky zástavnímu dlužníku⁴⁵.

B. Vzniká-li zástavní právo na základě soudního rozhodnutí (soudcovské zástavní právo), stává se tak ke dni právní moci rozhodnutí. Do katastru nemovitostí se v takovém případě zástavní právo zapisuje záznamem. Pro pořadí soudcovského zástavního práva, je-li nemovitost zatížena více zástavními právy, je však rozhodný den, kdy soudu došel návrh na jeho zřízení⁴⁶. Protože je soudcovské zástavní právo

⁴⁴ BIOLEK, V. K otázce používání zastavených movitých věcí předaných do úschovy. *Právní rozhledy*. 2001. č. 6, s. 272.

⁴⁵ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 98.

⁴⁶ *Op. cit.* in pozn. 60, s. 59 však uvádí, že zástavní právo přímo vzniká již dnem dojití návrhu na zřízení soudcovského zástavního práva. Vidí totiž v § 338d odst. 1 OSŘ zvláštní ustanovení k § 160 odst. 1 ObčZ. Domníváme se však že tato ustanovení k sobě nejsou v poměru speciality, protože se obsahově nepřekrývají; lze rozlišit vznik zástavního práva a počátek jeho účinků pro zařazení do pořadí zástavních věřitelů.

způsobem výkonu rozhodnutí, musí mu předcházet exekuční titul – tím je vykonatelné rozhodnutí ukládající zaplacení peněžité částky.

C. Zákonná zástavní práva vznikají za splnění předvídaných podmínek bez dalšího. Není potřeba další projev vůle subjektu ani úřední nebo soudní rozhodnutí.

4.4.1.4. Obsah a realizace zástavního práva

Obsahem závazku ze zástavního jsou oprávnění a povinnosti subjektů. V občanském zákoníku jsou obsaženy v § 162 až § 164. Povinnosti směřují především k tomu, aby byla zachována hodnota zástavy a nebyl poškozen žádný subjekt vztahu.

Povinností zástavního věřitele, pokud má zástavu u sebe, je zástavu s péčí řádného hospodáře opatrovat, chránit před poškozením, ztrátou a zničením. Náhradu nákladů k tomu vynaložených má právo žádat od zástavního dlužníka. Poklesne-li hodnota zástavy pod hodnotu zajištěné pohledávky, smí žádat na dlužníkovi (tj. na obligačním dlužníkovi), aby zástavu doplnil. Zástavu smí zástavní věřitel užívat a přisvojovat si její přírůstky, plody a užitky jen se souhlasem zástavce (není zde rozhodná vůle zástavního dlužníka, není-li zástavcem).

Zástavní dlužník nesmí činit nic, čím by se zástava zhoršila k újmě zástavního věřitele. Tento zákaz není výslovně stanoven pro zástavce, pokud je odlišný od zástavního dlužníka, argumentem a maiori ad minus však zákaz dovozujeme i pro něj. Zástavní dlužník smí se zástavou nakládat způsoby slučitelnými se zástavním právem, může ji tedy kupříkladu zcizit.

Realizací zástavního práva označujeme využití jeho uhrazovací funkce po splatnosti zajištěného závazku. Realizací má věřitel možnost dosáhnout uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy, pokud dlužník nesplnil svůj dluh řádně a včas. V současném právu je vyloučeno propadnutí zástavy ve prospěch zástavního věřitele. Zákon nabízí dva způsoby zpeněžení zástavy.

Prvním z nich je veřejná dražba. Postup zpeněžení veřejnou dražbou upravuje zákon o veřejných dražbách (zákon č. 26/2000 Sb.). Přechodem vlastnictví předmětu dražby zanikají všechna zástavní práva, která vznikla po zástavním právu,

jež bylo ve veřejné dražbě uplatněno. Zástavní práva vzniklá před uplatněním zástavním právem nezanikají a působí vůči vydražiteli. Výtěžek dražby je rozvržen mezi věřitele pohledávek zajištěných zpeněženou zástavou.

Druhou cestou realizace zástavního práva je soudní způsob⁴⁷ zpeněžení zástavy. Řízení o něm se zahajuje žalobou, kterou k soudu podá zástavní věřitel. Účastníky tohoto řízení jsou zástavní věřitel a zástavní dlužník. O nařízení prodeje zástavy rozhoduje soud usnesením, na jehož základě podává zástavní věřitel návrh na výkon rozhodnutí prodejem zástavy.

Výkon rozhodnutí prodejem zástavy se provádí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí a prodejem movitých věcí. Má-li zástavu u sebe zástavní věřitel nebo jiná osoba, které byla po zastavení odevzdána, musí ji vydat soudu k provedení dražby. Rychlejší a účinnějším způsobem výkonu je využití soudního exekutora, jehož úkony se považují po jeho ustavení za úkony soudu. Narozdíl od realizace veřejnou dražbou je soudní způsob zpeněžení (zvláště s využitím soudního exekutora) efektivnější díky úředním pravomocem vykonávajících osob.

Vázne-li na jedné zástavě více zástavních práv, uspokojují se postupně podle pořadí, v jakém tato práva vznikla. Vhodné proto je, aby každý případný věřitel mohl seznat, zda jsou zástavou zajištěny jiné závazky a jaké bude jeho pořadí. Naopak, pokud je jedna pohledávka zajištěna více zástavami (jde o zástavní právo vespolečné), je na volbě zástavního věřitele, ze které zástavy se uspokojí; může jich využít více nebo i všechny.

Možnost realizace zástavního práva zpeněžením zástavy ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem však nevylučuje, aby věřitel vymáhal pohledávku (byť zajištěnou zástavním právem) cestou soudní žaloby na plnění.

4.4.1.5. Zánik zástavního práva

Důvody zániku uvádí § 170 občanského zákoníku taxativním výčtem (ačkoliv poslední z důvodů je otevřenou zbytkovou skupinou). Teoreticky se rozlišují

⁴⁷ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 112.

důvody spočívající v zániku zajištěné pohledávky a důvody ostatní, kdy po zániku zástavního práva původně zajištěná pohledávka dále trvá.

Díky akcesorické povaze zástavního práva jako zajišťovacího prostředku zaniká zástavní právo se zánikem jím zajištěné pohledávky. Pohledávka zaniká zároveň se zánikem závazkového právního vztahu. Je lhostejno, jakým způsobem závazek zanikne, zástavní právo vždy zaniká s ním. Po zániku zástavního práva je zástavní věřitel povinen vrátit zástavu, pokud ji má u sebe, zástavnímu dlužníku. Odstoupením od smlouvy zakládající hlavní závazek však zástavní právo nezanikne, je-li jím zajištěna pohledávka zástavního věřitele vzniklá mu z tohoto odstoupení.

Jelikož zástavní právo k movité věci vzniká reálným kontraktem až předáním věci zástavnímu věřiteli, zaniká toto zástavní právo odnětím zástavy z dispozice zástavního věřitele⁴⁸. Zástavní právo zanikne prostým převzetím věci zástavcem.

Taktéž zánikem zástavy zaniká ze zákona zástavní právo. Zástavce proto není povinen poskytnout zástavnímu věřiteli zástavu jinou, jako je tomu, pokud zástava ztratí na ceně⁴⁹. Zaniklo-li totiž samo zástavní právo, není zde právní důvod, aby dlužník musel poskytnout (jinou) zástavu.

Zástavní právo zaniká také vzdáním se jej zástavním věřitelem, jako jednostranným právním úkonem.

Dalším způsobem zániku zástavního práva je složení obvyklé ceny zástavy zástavnímu věřiteli. Některé prameny⁵⁰ v tomto úkonu vidí nahrazení jedné zástavy zástavou jinou – peněžitou. Domníváme se naproti tomu, že peníze nemohou sloužit jako zástava⁵¹. Obvyklou cenu pro tyto účely určuje zástavní dlužník, protože je však vyžadována součinnost zástavního věřitele (vydání zástavy), musí i on uznat určenou cenu za dostatečnou.

Soukromému právu vlastním způsobem zániku zástavního práva je dohoda. Tato musí mít písemnou formu a na jejím obsahu se musí shodnout zástavní věřitel se zástavním dlužníkem, resp. zástavcem.

⁴⁸ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 406.

⁴⁹ Opačný názor in KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 407.

⁵⁰ *Op. cit.* in pozn. 65, s. 407.

⁵¹ K tomu srov. pozn. 58 a 59.

4.4.2. Zadržovací právo

Zadržovací (*retenční*) právo je vedle práva zástavního druhým věcně právním zajišťovacím instrumentem. Věřiteli z něj vyplývá oprávnění odeprít vydání dlužnickovy věci, kterou má oprávněně u sebe, k zajištění své splatné pohledávky. Zajišťovaná pohledávka může znít jak na peněžitě, tak i na nepeněžitě plnění. Dosud nesplatnou pohledávku lze zajistit zadržovacím právem jen jestliže byl na dlužníka podán návrh na prohlášení konkurzu. Na dlužníka tím je vyvíjen tlak, aby svůj dluh splnil. Dlužník nemůže vlastní věc držet, čímž je omezen a mohou mu vznikat dodatečné náklady. V tlaku na dlužníka spatřujeme zajišťovací funkci zadržovacího práva. Funkci uhrazovací v pravé podobě takové, že by věřitel dosáhl náhradního uspokojení, u zadržovacího práva nenajdeme. Její obdobu však můžeme spatřit v níže zmíněné přednosti při uspokojování výkonem soudního rozhodnutí.

Zadržovací právo lze uplatnit jedině na věci movité, nikoliv na nemovitosti či právu. Vlastníkem zadržené movité věci musí být věřitelův dlužník. Věřitel může věc zadržet jen tehdy, má-li ji u sebe po právu. Tak je tomu například při opravě či úpravě věci. Zákon zvláště vylučuje zadržení věci získané svémocně nebo lstí.

4.4.2.1. Vznik zadržovacího práva

Zadržení vzniká specifickým jednostranným právním úkonem věřitele, kterým je zadržení (*retence*). Právním důvodem vzniku zde není dohoda mezi dlužníkem a věřitelem. Zadržet věc může věřitel až potom, co se dlužník dostane do prodlení, nejde-li o zvláštní případ, kdy je podán návrh na prohlášení konkurzu na majetek dlužníka.

Věřitel nemůže zadržet věc, kterou má u sebe, pokud s ní má naložit způsobem neslučitelným se zadržovacím právem. Takovým případem není vyloučení zadržovacího práva ve smlouvě mezi dlužníkem a věřitelem⁵². Zadržovací právo by však nemohl uplatnit například obstaratel ze smlouvy o obstarání prodeje věci, který má povinnost od objednatele převzít věc a činit opatření k jejímu prodeji na objednatelův účet.

⁵² Zadržovacího práva, jako oprávnění vznikajícího věřiteli ze zákona, se nemůže věřitel smluvně předem vzdát. Opačný názor *in* GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přepřac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 293.

Bez zbytečného odkladu po zadržení věci musí věřitel vyrozumět dlužníka o zadržení a jeho důvodech. Dlužníkovi je tím poskytována příležitost včasně proti zadržení vznést své námitky.

4.4.2.2. Obsah zadržovacího práva

Věřitel má právo zadržovat věc až do okamžiku splnění dluhu. V průběhu zadržení má, co se týče opatrování věci a úhrady nákladů, stejné postavení jako zástavní věřitel. Proto se musí o zadrženou věc starat s péčí řádného hospodáře, chránit ji před poškozením, ztrátou a zničením. Od dlužníka má právo na náhradu nákladů, které na opatrování věci účelně vynaložil. Za škodu na věci, kterou zavinil, věřitel dlužníkovi odpovídá. Věc smí věřitel užívat jen se svolením dlužníka.

Slabší poloha uhrazovací funkce zadržovacího práva se projevuje tím, že věřitel nemůže zadrženou věc zpeněžit a z výtěžku se uspokojit. Proti dlužníkovi má právo postupovat běžnou občanskoprávní žalobou na plnění. Ve fázi výkonu rozhodnutí může věřitel sice dle § 323 odst. 1 občanského soudního řádu navrhnout exekuci prodejem movité věci, která je v jeho zadržení, takto však může žádat postižení i jakékoliv jiné dlužnickovy věci.

Výhoda, která věřiteli ze zadržovacího práva plyne, spočívá v tom, že bude-li proti dlužníkovi veden výkon rozhodnutí prodejem zadržené věci ve prospěch více oprávněných, má věřitel, který věc zadržel, právo na přednostní uspokojení. To i proti věřiteli, v jehož prospěch vázne na zadržené věci zástavní právo.

Zadržovací právo zaniká, odpadne-li hlavní závazek, který je jím zajištěn. To se může stát buď splněním hlavního závazku nebo jiným jeho zánikem. Specifické případy zániku zadržovacího práva vyjmenovává § 180 občanského zákoníku. Těmito případy jsou zánik zadržené věci, vydání zadržené věci dlužníku a poskytnutím věřiteli jiné jistoty.

Jestliže se ukáže, že nebyly splněny podmínky pro uplatnění zadržovacího práva, má dlužník proti věřiteli právo na náhradu škody (včetně ušlého zisku), která mu zadržením věci vznikla.

4.4.3. Ručení

Ručení je způsobem zajištění závazků, který musí poskytnout osoba rozdílná od dlužníka. Díky tomu, že ručením je závazek zajištěn celou majetkovou podstatou konkrétní osoby, poskytuje se jím věřiteli vysoké zabezpečení. Zajištění tedy nespočívá na určité věci nebo jiné hodnotě, ale na celém majetku osoby.

Ručením se rozšiřuje okruh osob, od kterých má věřitel právo na plnění. Protože je však ručení vedlejším právním vztahem, nejsou k plnění všechny osoby povinny solidárně. Povinnost osoby z ručitelského závazku (ručitele) nastupuje až poté, co nebyla splněna povinnost ze závazku hlavního.

Ručení je proto třeba odlišovat od odpovědnosti, ačkoliv mnohdy v laickém pohledu tyto pojmy splývají. Za povinnost, resp. za splnění povinnosti z hlavního závazkového právního vztahu *odpovídá* sám jeho dlužník, zatímco za ono splnění *ručí* osoba zavázaná vztahem akcesorickým. V minulosti však platilo, že ručením je závazek zabezpečován osobou dlužníka, zatímco od třetí osoby vychází tzv. rukojemství. Takovou terminologii užíval naposled občanský zákoník z roku 1950. Dnes se s rukojemstvím můžeme setkat jako s jiným označením ručení⁵³, také jej používá zákon směnečný a šekový⁵⁴.

Subsidiaritou se ručení odlišuje od solidárního dlužnictví. V případě solidárně zavázaných dlužníků má věřitel právo požadovat plnění po kterémkoliv z nich. Aby však věřitel nabyl právo požadovat plnění od ručitele, musí napřed písemně vyzvat k plnění dlužníka.

Nacházíme tedy některé shody mezi dohodou o ručení a přistoupením k závazku. Třetí osoba přistoupivší k závazku má, podobně jako ručitel, splnit za dlužníka jeho dluh. Tím se ale stává dlužníkem vedle dlužníka původního a je s ním povinna plnit společně a nerozdílně. Ručení se tudíž od přistoupení k závazku liší tím, že je k hlavnímu závazku subsidiární.

⁵³ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II..* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 132.

⁵⁴ Rukojemství ve smyslu zákona směnečného a šekového (z. č. 191/1950 Sb.) však nelze zaměňovat za ručení, ani považovat za jeho zvláštní druh (tudíž se pro na něj podpůrně nevztahuje úprava ručení občanského ani obchodního zákoníku). Rukojemství jako způsob zajištění zaplacení směnky nemá vlastnost subsidiarity k povinnosti směnečníka, taktéž téměř postrádá akcesoritu. K tomu více *in* KOTÁSEK, J., et al. *Kurs obchodního práva : Právo cenných papírů.* 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 517.

Rovněž při převzetí plnění se třetí osoba zavazuje, že splní dlužníkovu povinnost vůči věřiteli. Jde ale jen o dohodu mezi dlužníkem a třetí osobou. Věřiteli tím soudně uplatnitelné právo vůči třetí osobě nevzniká.

Převzetí dluhu je na rozdíl od ručení již naprostou změnou v osobě dlužníka. Původní dlužník po převzetí dluhu jiným už není v závazkovém právním vztahu k věřiteli.

Ručením může být zajištěn každý závazek se zastupitelným plněním. Proto lze vždy ručením zajistit závazek s peněžitým plněním. Závazek s nezastupitelným plněním vázaným na osobu dlužníka však ručením není možné zajistit. „*V takovém případě by mohlo být zajištěno jen náhradní peněžitě plnění nebo plnění z titulu náhrady škody vzniklé nesplněním závazku.*“⁵⁵

4.4.3.1. Subjekty

Subjekty právního vztahu ručení jsou věřitel a ručitel, není jím ale dlužník z hlavního závazkového právního vztahu. Věřitelem je tatáž osoba, která je věřitelem v hlavním závazkovém vztahu. Ručitelem je nutně osoba odlišná od věřitele i od dlužníka. Z ručení vznikají práva a povinnosti pouze mezi věřitelem a ručitelem. Osobou, která má největší zájem na ručení je však dlužník. Před vznikem hlavního závazku může být pro dlužníka velmi důležité iniciovat ručení mezi věřitelem a ručitelem již kvůli ochotě věřitele vstoupit s dlužníkem do hlavního závazku. Díky ručení může dlužník také s věřitelem dohodnout nižší případné smluvní úroky z jeho dluhu. Mezi dlužníkem a ručitelem obvykle existuje určitý právní vztah, tento je však odlišným od vztahu ručitelského.

Ručitelem může být buď jediný subjekt, který je způsobilý uzavřít smlouvu o ručení, anebo více takových subjektu. V případě ručitelské plurality přicházejí v úvahu dvě alternativy rozsahu ručení každého. V prvním případě ručí všichni ručitelé za celý dluh (případně za část dluhu) a dle dohody jsou zavázáni společně a nerozdílně. Jinou možností je, že každý z ručitelů ručí nezávisle na ostatních za celý dluh nebo jeho část dle samostatného ručitelského vztahu.

⁵⁵ JEHLIČKA, O., et al. *Občanský zákoník*. 9. vyd. Praha : C.H.Beck, 2004, s. 692.

Má-li být ručitelem jeden z manželů, není k tomu zapotřebí souhlasu druhého manžela. Ručením je však zavázán jen onen jediný manžel, druhému tím nevznikají z ručení práva a povinnosti. Závazek k ručení totiž soudní praxe⁵⁶ nevykládá jako naložení se společnou věcí či vedení společné záležitosti.

4.4.3.2. Vznik

Předpokladem ručení je ze zákona (§ 546 občanského zákoníku) dohoda (tj. smlouva) mezi věřitelem a ručitelem. Forma této dohody není předepsána, namísto písemné proto postačí dohoda ústní, případně i konkludentní. Ručení však vzniká teprve písemným prohlášením ručitele, že uspokojí určenou pohledávku věřitele, neuspokojí-li ji dlužník. Prohlášení, které je jednostranným právním úkonem, již musí být v písemné podobě a činí jej ručitel vůči věřiteli. V případě písemné dohody o ručitelském závazku může být prohlášení inkorporováno do této dohody.

Vznik ručení je podmíněn souhlasem věřitele s ručitelovým prohlášením, souhlas může být dán v jakékoliv formě. Dlužníková vůle není pro vznik ručení rozhodná, proto si lze představit i vznik ručení proti dlužníkově vůli. Přesto platí, že dlužník je obvykle iniciátorem ručitelského závazku, jak řečeno výše.

Ručitelské prohlášení musí přesně vymezovat dluh, za nějž se ručitel zaručuje. Ručení nemůže existovat bez platného závazku hlavního, neboť jde o vztah k němu akcesorický. Časově tedy vznik ručení nemůže předcházet vzniku hlavního závazku. Je proto praktické, aby dohoda o ručení byla sjednána ještě před uzavřením hlavního závazku a na základě dohody bylo prohlášení učiněno až za platnosti onoho hlavního závazku. Ručení také nemůže svým rozsahem překračovat zajištěný závazek. Lze se zaručit za plnění celého dluhu nebo jeho části, nikoliv však za částku převyšující dluh z hlavního závazku. Ručitel také nemůže být zavázán k plnění za méně výhodných podmínek, než dlužník. Proto, poklesne-li v průběhu trvání závazku dlužníkův dluh, snižuje se tím i ručení. Pokud ale dluh vzroste, nemá to vliv na výši ručení.

⁵⁶ Srov. civ. R 61/1973.

4.4.3.3. Obsah ručitélského závazku.

Jak zmíněno výše, podstatou ručení je oprávnění věřitele požadovat uspokojení své pohledávky po ručiteli, pokud ji neuspokojí sám dlužník. Před tím, než se může věřitel obrátit s požadavkem plnění na ručitele, musí písemně k plnění bezvýsledně vyzvat dlužníka. Předchozí žaloba vůči dlužníkovi není nutná, je-li však podána, plní funkci výzvy dlužníka k plnění. Ujednání, že ručitel uspokojí pohledávku i bez předchozí výzvy dlužníka, by vylučovalo subsidiaritu ručení dle občanského zákoníku a dohodu by bylo nutno posuzovat jako přistoupení k závazku⁵⁷.

Ačkoliv má po výzvě věřitel právo žádat plnění po dlužníkovi i po ručiteli, nejsou tito k plnění zavázáni společně a nerozdílně. Každý z nich má povinnost plnit na základě jiného závazku. Zvláštností takových dvou závazků však je, že plněním jednoho z nich zaniká, v rozsahu plnění, povinnost z druhého; takovým způsobem je třeba formulovat i petit žaloby.

Ručitel se může proti věřitelovu požadavku plnění bránit všemi námitkami, kterými by tak mohl učinit dlužník. Taková námitka může být založena zejména na promlčení hlavního dluhu. Jinou je námitka toho, že věřitel způsobil nemožnost uspokojení pohledávky dlužníkem; ručitel potom není povinen plnit. Ručitel ale nemá právo na preventivní regres, jímž by napřed od dlužníka požadoval prostředky na plnění závazku, jako by tomu bylo u solidární povinnosti.

Uznání dluhu učiněné dlužníkem není vůči věřiteli účinné, ledaže s ním věřitel souhlasil. Pokud tedy ručitel nevyslovil souhlas s uznáním dluhu, může po uplynutí obecné promlčecí lhůty namítnout promlčení, ačkoliv hlavní závazek díky uznání ještě promlčený není.

Jestliže ručitel splnil dluh, vzniká mu ze zákona pohledávka vůči dlužníkovi ve výši ručitélského plnění. Ze zákona na něj přecházejí práva věřitele (mluví se o tzv. zákonné cesi⁵⁸). Zde dlužník proti ručiteli může uplatnit všechny námitky, které mohl uplatnit ručitel proti věřiteli.

⁵⁷ JEHLÍČKA, O., et al. *Občanský zákoník*. 9. vyd. Praha : C.H.Beck, 2004, s. 695.

⁵⁸ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svažek II.*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 135.

V průběhu trvání ručení může ručitel kdykoliv požadovat od věřitele informaci o výši jeho pohledávky zajištěné ručením a věřitel mu ji musí poskytnout. Toto oprávnění má věřitel zejména proto, aby mohl sledovat, zda je dluh, za nějž ručí, podle předpokladů splácen a jeho ručení tím snižováno.

4.4.3.4. Zánik ručení

Ručení jako akcesorický vztah zaniká nejpozději zánikem zajištěné části závazku hlavního, ať již tato část zanikne z kteréhokoliv důvodu. Splní-li ručitel svou povinnost z ručitelského závazku, musí ručení zaniknout proto, že bylo splněno, ale také proto, že tím zanikla zajištěná část hlavního závazku. Existují také některé specifické způsoby zániku ručení.

Ručení zaniká smrtí ručitele, avšak pouze tehdy, pokud za jeho života nenastala povinnost plnit. Jestliže měl ručitel již za života splnit dluh za dlužníka, pak tato povinnost nezaniká, nýbrž zatěžuje dědictví po ručiteli. Po převzetí dluhu jinou osobou zaniká ručení, pokud ručitel nevysloví souhlas se změnou dlužníka. Ručení také zanikne, pokud ručitel odmítne plnit kvůli tomu, že věřitel způsobil nemožnost splnění dluhu dlužníkem.

Z akcesority ručení by bylo možné usuzovat na to, že ručení zanikne i při změně hlavního závazku. V současném právu tomu tak není. Dojde-li ke *kumulativní novaci*, tj. změně některých obsahových částí závazku bez zrušení závazku jako takového, pak jestliže s ní ručitel nesouhlasí, zůstává ručení zachováno, avšak jen v původním rozsahu a ručiteli zůstávají všechny námitky, které mohl uplatnit proti původnímu závazku (§ 516 odst. 3 občanského zákoníku). Po *privativní novaci*, změně závazku jeho zrušením a náhradou za nový, rovněž ručení trvá v nezměněné výši a s možností původních námitek (§ 572 odst. 1 občanského zákoníku).

4.4.4. Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů

Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů je zajišťovacím institutem, kterým osoba zajišťuje vlastní závazek. V případě, kdy dlužník nemá dostatečný majetek, je tento způsob jediným možným zajištěním s uhrazovací funkcí. Dohodou

je zabezpečováno postupné plnění dluhu. Oproti splátkovému plnění dluhu poskytuje tato dohoda větší jistotu tím, že srážky odvádí věřiteli zaměstnavatel dlužníka, nikoliv sám dlužník. Nevýhodou je však nejistota ohledně budoucího trvání a výše příjmu, který je srážkami postihován. Z alimentární funkce postihovaných příjmů také plyne, že nemohou být srážkami postiženy celé, ale jen jejich část.

Srážkami z příjmů lze dosáhnout v zásadě jen peněžitého plnění dluhu. Proto také zajišťovaná povinnost musí být peněžitého charakteru. U nepeněžité povinnosti, by bylo nutno, stejně jako u ručení, určit za ni náhradní peněžité plnění nebo plnění z titulu náhrady škody vzniklé nesplněním závazku a toto zajistit srážkami.

Srážkám mohou podléhat mzda i jiné příjmy, s nimiž se při výkonu rozhodnutí nakládá jako se mzdou. Výčet takových jiných příjmů stanoví § 299 občanského soudního řádu a jsou jimi plat, pracovní odměna členů družstev, důchod, nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, stipendium, náhrada ušlého výdělku, náhrada za výkon společenských funkcí, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci.

4.4.4.1. Vznik zajištění dohodou o srážkách z příjmů

Pro dohodu o srážkách ze mzdy a jiných příjmů vyžaduje zákon písemnou formu. Dohodu uzavírají věřitel s dlužníkem. Plátce příjmu, kterému z dohody také plynou povinnosti, není jejím subjektem. V dohodě musí být přesně vymezen závazek, který je dohodou zajišťován a má být srážkami postupně plněn. Tento závazek musí již existovat nebo vzniknout zároveň s dohodou o srážkách.

Domníváme se, že v dohodě nemusí být specifikován příjem, z něhož mají být srážky prováděny, jakož ani plátce tohoto příjmu⁵⁹. Případně je možné příjem označit jen podle druhu⁶⁰. V případě změny příjmu a jeho plátce totiž přechází

⁵⁹ Opačný názor *in* KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 138.

⁶⁰ Dohodou o srážkách ze mzdy a jiných příjmů může být postižena mzda a příjmy, s nimiž se při výkonu rozhodnutí nakládá jako se mzdou (§ 551 odst. 3 občanského zákoníku); druhově by pak postihovaný příjem mohl být označen jako mzda, plat, stipendium, výživné a další.

povinnost provádět srážky z nového příjmu na jeho plátce⁶¹. V ujednání by přitom mohl být označen pouze aktuální plátce příjmu. Dokonce, pokud by byl konkretizován příjem a jeho plátce, bylo by ujednání možné vykládat tak, že po ukončení poměru, z něhož příjem plynul, již věřitel nemá právo na uspokojování srážkami z jiného dalšího (časově následujícího) poměru. Zabezpečení věřitele by takový stav nemohl prospět.

Výše srážek může být v dohodě vymezena přesnou částkou nebo jako částka nejvýše přípustná pro postih srážkami. Z příjmu může být totiž srážena jen omezená část, stejná jaká je postižitelná výkonem rozhodnutí. Tato část se vypočítá z čisté mzdy odečtením některých odvodů do veřejných rozpočtů, odečtením základní nepostižitelné částky a vydělením zbytku třemi. Překročí-li výše srážek určená v dohodě nejvyšší možnou hodnotu, je v přesahující částce dohoda neplatná, protože odporuje zákonu a platí jen nejvyšší přípustná srážka.

4.4.4.2. Práva a povinnosti z dohody

Dospěje-li zajištěný závazek zajištěný dohodou o srážkách ze mzdy a jiných příjmů splatnosti a dlužník se dostane do prodlení, má věřitel právo požadovat na plátcí dlužníkovu příjmu, aby z dlužníkovu příjmu srážel určenou částku a odváděl ji ve prospěch věřitele. Věřitel k tomu musí plátcí dlužníkovu příjmu dohodu předložit. Plátce, ačkoliv nemá pravomoc rozhodovat o vztahu věřitele a dlužníka, musí si učinit úsudek o platnosti dohody, příp. o existenci dluhu. Plátce také musí dbát o to, aby žádná ze srážek nečinila víc, než kolik připouští zákon. Při změně zaměstnavatele má věřitel právo předložit dohodu novému zaměstnavateli a požadovat srážky od něj⁶².

I za uzavřené dohody o srážkách z příjmů má dlužník právo namísto splátek srážkami splnit celý dluh jednorázově. Věřitel však nemá právo požadovat splnění celého dluhu najednou⁶³. Ačkoliv je totiž dohoda o srážkách závazkem vedlejším a práva a povinnosti z hlavního závazku zůstávají zachovány, je dohoda o srážkách

⁶¹ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 298.

⁶² Srov. R III/1967.

⁶³ Stejný názor najdeme v JEHLÍČKA, O., et al. *Občanský zákoník*. 9. vyd. Praha : C.H.Beck, 2004, s. 700. Opačné stanovisko GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 298.

z příjmů také ujednáním o postupném plnění dluhu – v tomto ohledu tedy obsahuje speciální ustanovení vůči hlavnímu závazku.

4.4.5. Zajištění převodem práva

Dalším ze způsobů zajištění, které občanský zákoník nabízí je zajištění převodem práva. Tento institut, ačkoliv nabízí velmi spolehlivé zajištění, však v současné praxi nenachází významné uplatnění. Důvodem toho může být poměrně krátká doba od jeho zavedení do právního řádu. Českým právním řádem je zajištění převodem práva umožněno teprve od roku 1992 (i předtím ale bylo možné dosáhnout stejného účelu kombinací postoupení pohledávky a nepojmenované smlouvy). Důležitějším nedostatkem bránícím jeho širšímu rozšíření je jen velmi rámcová zákonná úprava. Občanský zákoník reguluje zajištění převodem práva v pouhých dvou ustanoveních § 553. Veškeré ostatní podrobnosti závazku proto závisí na dohodě stran a snaží se je také řešit právní teorie.

Nejistota panuje i ohledně samotné povahy zajišťovacího převodu práva jako právního úkonu. Nejvíce hlasů zaznívá pro tři následující názory.

Zajištění převodem práva je podle prvního z nich převodem práva s rezolutivní podmínkou záležející ve splnění zajištěného závazku⁶⁴. Právo tedy dlužník převádí, jeho novým subjektem se stává věřitel. Jakmile však později dojde ke splnění a tím k naplnění rezolutivní podmínky, jejím působením pozbude převod práva účinnosti a toto právo *přejde* zpět na dlužníka. Stane se tak nezávisle na vůli věřitele, bez jakéhokoliv jeho dodatečného úkonu. Vzhledem k tomu, že jde o *zajišťovací* převod práva, není zapotřebí rezolutivní podmínku výslovně ve smlouvě sjednávat.

Druhý názor tvrdí pravý opak. Ve smlouvě se musí věřitel zavázat, že po splnění dluhu *převede* dotčené právo zpět na dlužníka. Takové zajištění by mělo tedy charakter *fiduciárního právního úkonu* (právního úkonu založeného na vzájemné důvěře). Zajišťovací převod práva by předvídal dva úkony – převod dlužníkovy práva na věřitele a poté případný převod onoho práva z věřitele na dlužníka.

⁶⁴ PLÍVA, S. Zajišťovací převod práva. *Právní praxe v podnikání*. 1997, č. 3, s. 4.

Za současného stavu práva lze připustit i třetí pohled na věc. Ten by ponechával na vůli stran závazku, kterým ze dvou výše uvedených způsobů zajišťovací převod práva pojmu. Modifikací je potom názor, že rezolutivní podmínku obsahuje zajišťovací převod *relativního* práva. Zanikne-li hlavní závazek (například splněním), nemůže kvůli akcesoritě zajišťovacího převodu práva dále existovat závazek vedlejší a právo působící *inter partes* přechází zpět na jeho původní subjekt. Povahu fiduciárního převodu má naopak zajištění převodem *absolutního* práva, protože zánik závazkového právního vztahu nemá automaticky vliv na právo působící *erga omnes*⁶⁵.

Zákon nedává žádný pokyn, jaké právo může být pro zajištění převedeno. Z povahy věci vyplývá, že musí jít o právo převoditelné a musí mít majetkovou povahu. Právo tedy nesmí být vázáno jen na konkrétní osobu a jeho hodnota musí být vyjádřitelná penězi. Převáděným právem tedy může být právo spojené s cenným papírem jako tzv. samostatně převoditelné právo podle § 156a obchodního zákoníku, pohledávka i vlastnické právo. Na převáděném právu závisí i potřebný právní titul a způsob jeho převodu⁶⁶.

Subjekty zajišťovacího převodu práva jsou věřitel a dlužník. Lze dovodit, že právo třetí osoby nemůže být k zajištění tímto instrumentem převedeno⁶⁷. Pouze dlužník může pro zajištění svého závazku převést právo, které mu náleží. Právo se převádí ve prospěch věřitele.

Na rozdíl od zastavení určité hodnoty, po zajišťovacím převodu práva se věřitel stává jeho subjektem – věřitel nabývá právo, které náleželo dlužníkovi. Zajištěním převodem vlastnického práva se věřitel stává vlastníkem věci, zajištěním převodem pohledávky se věřitel stává věřitelem převedené (zajišťovací) pohledávky. K zajišťovacímu převodu práva musí dojít ještě v době před splatností hlavního závazku, po splatnosti by se takové ujednání muselo vykládat jako ujednání

⁶⁵ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et. al. *Občanské právo hmotné : Svazek II..* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 139.

⁶⁶ Například u převodu vlastnického práva k movité věci je to její předání.

⁶⁷ Převod práva (konkrétně pouze pohledávky), které náleží třetí osobě totiž výslovně připouští speciální prostředek - zajištění postoupením pohledávky. Z mlčení zákona v ustanoveních o zajištění převodem práva tudíž plyne, že právo třetí osoby k zajištění tímto prostředkem použito být nemůže, k tomu GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 143.

o propadné zástavě a jako takové by bylo neplatné pro rozpor s § 169 písm. e) občanského zákoníku (k tomu níže).

4.4.5.1. Vznik zajišťovacího převodu práva

Ke vzniku tohoto zajišťovacího instrumentu vyžaduje zákon pouze smlouvu v písemné formě, jinak je absolutně neplatná. Ve zvláštních případech jsou na ni kladeny ještě další požadavky. Pokud by převáděným právem bylo vlastnické právo k nemovitosti, musely by podpis věřitele i podpis dlužníka být na jedné listině.

Smlouva opět musí určovat, ke kterému hlavnímu závazku se váže, resp., která povinnost z hlavního závazku je jím zajišťována. Rozcházejí se názory na to, zda může být převodem práva zajištěn závazek již splatný. Výslovný zákaz zajištění splatného závazku v zákoně nenajdeme, proto by bylo možné usuzovat, že to je přípustné⁶⁸. Protože však zákon o této otázce mlčí, lze v zajištění splatného závazku převodem práva spatřit právní úkon, který zákon zná, a to sjednání propadné zástavy⁶⁹. Takové ujednání, jak řečeno výše, je neplatné. Převodem práva se zajišťuje pohledávka i její příslušenství. Má-li být zajištěna i pohledávka ze smluvní pokuty, musí to být výslovně ujednáno.

Ve smlouvě zakládající zajištění převodem práva je nezbytné prohlásit, že jde o zajišťovací a nikoliv běžný převod práva. Díky tomu se vytvoří zajišťovací vztah mezi závazkem hlavním a zajišťovacím převodem práva jako závazkem vedlejším. Jelikož však právní úprava necharakterizuje zpětné nabytí dotčeného práva dlužníkem po splnění, je nejvýše vhodné ve smlouvě určit jeho způsob. Subjekty by tak měli ujednat, zda po splnění závazku musí věřitel na dlužníka právo převést (a zajištění má povahu fiduciárního převodu práva) či zda splněním právo na dlužníka automaticky přechází (pak by zajištění bylo převodem práva s rozvazovací podmínkou).

⁶⁸ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 149.

⁶⁹ JEHLÍČKA, O., et al. *Občanský zákoník*. 9. vyd. Praha : C.H.Beck, 2004, s. 705.

4.4.5.2. Práva a povinnosti ze zajištění převodem práva

Vzhledem k tomu, že zákonná úprava zjištění převodem práva je velmi strohá, je zapotřebí, aby ve smlouvě strany upravily veškerý obsah závazku, tedy práva a povinnosti stran. V některých případech to může být přínosné, protože takovou smlouvu lze lépe přizpůsobit konkrétnímu účelu zajištěného závazku.

Věřitel zajištěný převodem práva je plnohodnotným subjektem převedeného práva. Může proto převedené právo vykonávat stejně, jako mohl dlužník. Ve smlouvě o zajištění převodem práva mohou být některé způsoby výkonu převedeného práva věřiteli omezeny. Tato omezení však mají účinnost pouze mezi stranami smlouvy a nikoliv vůči třetím osobám. Naloží-li tedy věřitel s právem tak, jak to vylučuje smlouva, například tím, že je zcizí, bude dispozice platná a dlužníku vznikne pouze případné právo na náhradu škody.

Smluvně může být uloženo věřiteli podávat informace o stavu převedeného práva; je-li jím právo vlastnické, pak například informovat i o stavu věci. Příhodné je také kontrolní oprávnění dlužníka ohledně převedeného práva nebo povinnost věřitele pojistit věc, která na něj byla převedena. Dále přichází v úvahu ujednání o povinnosti dlužníka doplnit zajištění, pokud poklesne hodnota převedeného práva pod určitou mez.

Splní-li dlužník řádně svůj dluh a zajištění bylo sjednáno jako fiduciární převod práva, vzniká věřiteli povinnost převést na dlužníka zpět právo zajišťující závazek. V případě, že šlo o převod s rozvazovací podmínkou, přechází právo na dlužníka automaticky, v závislosti na povaze práva však může mít i věřitel povinnosti (například předat movitou věc, k níž vlastnické právo bylo převedeno). Pokud ale dlužník dluh řádně nesplní, vzniká věřiteli právo na náhradní uspokojení z převedeného zajišťovacího práva.

4.4.5.3. Realizace zajištění převodem práva

Realizací dosahuje věřitel uspokojení své pohledávky bez součinnosti dlužníka. Jelikož i pro realizaci zajištění převodem práva schází pozitivní právní úprava, je vhodné smluvně ji mezi stranami ošetřit. V každém případě pak kromě

zájmů věřitelových musejí být respektovány i přirozené zájmy dlužníka. Ty spočívají zejména v tom, že realizací převedeného práva by mělo být dosaženo co nejvyššího výtěžku a přebytek po uspokojení věřitele by měl být dlužníkovi vydán. Náklady na realizaci zajištění ponese na základě účelu zajištění dlužník, pokud neobsahuje smlouva v tomto směru žádné ujednání.

Věřiteli na prvním místě nic nebrání, aby zajišťovací právo dále zcizil. Může právo převést na třetí osobu nebo prodat věc, pokud byl zajištěn vlastnickým právem k ní. Pro věřitele to je nejrychlejší a nejméně náročný způsob uspokojení. Dlužník je však nejméně chráněn. V jeho zájmu by měly být ve smlouvě sjednány podrobnosti tohoto způsobu realizace, zvláště způsob určení ceny, za kterou bude právo převedeno a způsob vypořádání věřitele s dlužníkem. Cena potom může být určena na základě znaleckého posudku nebo být stanovena po veřejné nabídce.

Lépe upraveným způsobem zcizení zajišťovacího práva je cesta veřejné dražby. Protože věřitel nabízí právo, jehož je subjektem, půjde o dražbu dobrovolnou. Z veřejné dražby může vyplynout větší výtěžek, než kdyby věřitel úplatně převáděl právo sám. Tím se zvyšuje věřitelova šance na uspokojení a pro dlužníka z toho může plynout výhoda většího přebytku po uspokojení věřitele. Na druhou stranu je třeba uvážit vyšší náklady na provedení veřejné dražby.

V úvahu přechází i soudní, resp. exekuční uspokojení ze zajišťovacího převodu práva. Zde však věřitel může narazit na problém spočívající v tom, že postiženo má být právo, jež náleží jemu samému a nikoliv dlužníkovi. Řešením by byla smluvně sjednaná rozvazovací podmínka spočívající v podání návrhu na soudní výkon rozhodnutí.

4.4.6. Zajištění postoupením pohledávky

O zajištění závazku postoupením pohledávky (tzv. *fiduciární cese*) platí mnohé stejně jako o zajištění převodem práva. Díky tomu, že pohledávka není ničím jiným, než zvláštním dluhem práva, které se převádí postoupením, lze tento zajišťovací instrument považovat za speciální případ zajištění převodem práva. Podpůrně se tedy na zajištění postoupením pohledávky vztahuje to, co platí pro zajištění převodem práva.

Podstatou tohoto způsobu zajištění je postoupení pohledávky za zvláštním účelem, tj. zajištěním. Proto se na něj vztahují ustanovení o postoupení pohledávky, která najdeme v občanském zákoníku. Zvláštností postoupení pohledávky pro účely zajištění je předpokládaná časová omezenost, postoupená pohledávka se má za určených okolností navrátit od postupníka zpět postupiteli. Okolností významnou pro to, zda se pohledávka postupiteli vrátí, je splnění zajištěného závazku.

Oproti obecnému zajištění převodem práva může k zajištění závazku postoupením pohledávky sloužit jak pohledávka dlužníka, tak i pohledávka třetí osoby. Výslovně to stanoví občanský zákoník v § 554. Zajistitutelem tudíž může být jiná osoba, než je obligační dlužník.

Na rozdíl od zastavení pohledávky zde dochází ke změně věřitele zajišťovací pohledávky. Věřitel pohledávky z hlavního závazku se stává rovněž věřitelem pohledávky sloužící k zajištění. Uspokojena v jeho prospěch však může být jen jedna z těchto pohledávek, jinak by mu vznikalo bezdůvodné obohacení. Splnění hlavní pohledávky proto vyvolává nutnost přesunu zajištěné pohledávky zpět na obligačního dlužníka. K tomu může být, stejně jako u zajišťovacího převodu páva, určena věřiteli povinnost převést po splnění na obligačního dlužníka zajišťovací pohledávku. Jiným způsobem je navázání účinku rozvazovací podmínky na splnění hlavního závazku, čímž zajišťovací pohledávka na dlužníka automaticky přejde.

K zajištění může být postoupena jakákoliv pohledávka, u níž to zákon nebo dohoda stran nevylučuje. Ze zákona nelze postoupit pohledávku, která zaniká nejpozději smrtí věřitele, pohledávku, jejíž obsah by se změnou věřitele změnil a pohledávku, která nemůže být postižena výkonem rozhodnutí. Z postoupení není vyloučena budoucí pohledávka⁷⁰. Postoupením pohledávky s ní přechází její příslušenství i ostatní práva s ní spojná.

4.4.6.1. Vznik zajištění postoupením pohledávky

Zajištění tímto instrumentem vzniká smlouvou mezi věřitelem zajišťovaného závazku a věřitelem postupované (zajišťovací) pohledávky. Věřitelem postupované pohledávky je buď obligační dlužník, nebo třetí osoba. Smlouva má tak vždy dvě

⁷⁰ GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 178.

strany, postupitele (*cedenta*), jím je věřitel postupované (*cedované*) pohledávky a postupníka (*cesionáře*), jím je věřitel hlavního závazku.

Protože jde o smlouvu o postoupení pohledávky, musí mít tato písemnou formu. Kromě všech ujednání, která jsou vyžadována pro postoupení pohledávky, je nutné i ujednání o tom, že jde konkrétně o *zajišťovací* postoupení. Díky subsidiární úpravě v § 533 odst. 2 občanského zákoníku musí být i ujednání o zajišťovacím účelu v písemné formě.

Souhlas dlužníka postupované pohledávky není pro vznik zajištění rozhodný, dlužník nemusí být o postoupení dokonce ani zpraven. Postoupení je však vůči němu účinné až tím, že je mu oznámeno postupitelem nebo prokázáno postupníkem.

Ve smlouvě musí být konkretizován závazkový právní vztah, k němuž se zajištění vztahuje a z něj vyplývající zajištěná povinnost, jelikož vzniká akcesorický závazek. Povinnost, jejíž splnění se zajišťuje, může spočívat v plnění peněžitém, či jiném.

4.4.6.2. Obsah a realizace vztahu

Věřitel, postupník pohledávky ve vztahu ke třetím osobám mimo obligačního dlužníka vystupuje jako plnohodnotný věřitel postoupené pohledávky po zmíněném kvalifikovaném vyrozumění dlužníka. Má proto všechna práva, která měl obligační dlužník před postoupením. Postupitel má povinnost vydat věřiteli doklady, které jsou nutné k dispozicím s postoupenou pohledávkou. V poměru ke třetím osobám může věřitel nakládat s pohledávkou bez omezení, jež vyplývají ze vztahu mezi ním a obligačním dlužníkem. Obligační dlužník je proti věřitelovu porušení smluvních (i mimosmluvních) povinností chráněn právem na náhradu škody, která mu případně vznikne.

Dospěje-li věřitelova pohledávka z hlavního vztahu splatnosti a obligační dlužník se dostane do prodlení s plněním dluhu, nabývá věřitel právo uplatnit postoupenou pohledávku. Musí přitom usilovat o maximalizaci výtěžku a přebytek z ní vydat postupiteli. Tento postup se uplatní tehdy, pokud postoupená pohledávka je již splatná v době splatnosti pohledávky z hlavního závazku, avšak dlužník postoupené pohledávky (poddlužník) je v prodlení.

Jestliže však postoupená pohledávka dospěje splatnosti před splatností hlavní pohledávky a poddlužník je ochoten plnit, má povinnost plnit do rukou věřitele a věřitel je povinen toto plnění přijmout. Byl-li postoupením pohledávky zajištěn peněžitý dluh, může si věřitel toto plnění ponechat jako předčasné splacení a případný přebytek vydat dlužníkovi. Obligační dlužník nemůže mít proti předčasnému splacení námitek, protože je mohl předpokládat již při uzavírání smlouvy o zajištění.

Nejsložitější situace nastane, jestliže věřitelova pohledávka nabude splatnosti, zatímco zajišťovací (postoupená) pohledávka dosud nikoliv. Potom věřitel uspokojení dosáhne dalším postoupením zajišťovací (postoupené) pohledávky. Podobu onoho dalšího postoupení může určovat smlouva nebo ji zvolí sám věřitel s přihlédnutím k oprávněným zájmům dlužníka. V úvahu přicházejí stejně jako u zajištění převodem práva volný prodej nebo prodej ve veřejné dražbě. Bylo by možné taktéž využít soudního a exekučního uspokojení, mohou však nastat tytéž komplikace, jako u zajišťovacího převodu práva.

4.4.7. Jistota

Současné české právo předvídá závazek, jímž na sebe určitá osoba bere povinnost zřídit zajištění konkrétního závazku, tuto povinnost označuje za *povinnost dát jistotu*. Již sama povinnost dát jistotu je zajišťovacím prostředkem. Povinnost dát jistotu na sebe může vzít jak dlužník, tak i třetí osoba. Věřiteli z ní vzniká právo na jiné budoucí zajištění. Demonstrativně občanský zákoník v § 555 uvádí, že jistotu lze splnit zřízením zástavního práva nebo ručení. Z toho plyne, že povinnost lze splnit i využitím kteréhokoli jiného zajišťovacího prostředku. Každý zajišťovací prostředek je způsobilou jistotou.

Ujednáním, že věřitel dostane jistotu, se ponechává na vůli druhé strany, jakou formu bude jistota mít. Aby však věřitelovo zajištění bylo dostatečné, stanoví zákon dispozitivně minimální hodnoty, kterých jistota musí vůči hlavnímu závazku dosahovat. Má-li za předmět jistoty posloužit věc nebo právo, započítávají se jako jistota nejvýše do dvou třetin své odhadní ceny, to znamená, že jejich odhadní cena musí alespoň o padesát procent přesahovat hodnotu zajišťovaného dluhu. Vklady

v peněžních ústavech a státní cenné papíry mohou jako jistota posloužit v celé své výši.

V teorii⁷¹ se, na rozdíl od pozitivního práva, jistotou (někdy jistotou v užším smyslu⁷²) označuje *kauce*. Kaucí je peněžitá suma, příp. jiné majetkové plnění, které má sloužit k zajištění podobně jako zástava. Kauci musí zajistitel složit ve prospěch věřitele jako záruku možných ztrát ze závazku, zpravidla budoucího.

⁷¹ HENDRYCH, D. *Právníkový slovník*. 2. rozš. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 653, 682, také ELIÁŠ, K., et al. *Kurs obchodního práva : Obchodní závazky*. 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 128.

⁷² *Ottův slovník naučný*. 13. díl. Praha : Argo, 1998, s. 564.

5. Očekávané zásady zajištění závazků v připravované rekodifikaci občanského práva

Současný občanský zákoník platný na našem zemí vznikl v 60. letech minulého století. Přestože od svého vzniku prošel mnoha, jeho obsahové a výrazové pojetí stále v mnoha ohledech odpovídá socialistické legislativě 50. a 60. let 20. století. Tradiční občanskoprávní pojmy *osoba* a *strana* byly nahrazeny pojmem účastník, *svěprávnost* byla nahrazena *způsobilostí k právním úkonům*⁷³. Mnohé majetkové vztahy nebyly v občanském zákoníku z roku 1964 upraveny vůbec. Tak bylo například vypuštěno zástavní právo jako institut sloužící především finančnímu a obchodnímu kapitálu, který nevyhovoval socialistické společnosti; namísto něj byl zaveden institut omezení převodu nemovitosti.

Po změně politického režimu na přelomu let 1989 a 1990 bylo nutné přizpůsobit občanský zákoník nově vznikajícím tržním vztahům. Proto došlo k rozsáhlé změně novelou č. 509/1991 Sb., kterou se občanský zákoník přiblížil dnešní podobě. Vzniklý stav však měl mít pouze omezené trvání a být přechodem k budoucímu novému civilnímu kodexu.

První snahy provést rekodifikaci se objevily už na počátku devadesátých let. Věcný záměr nového občanského zákoníku byl však schválen až v roce 2001. Na základě tohoto věcného záměru již byl vytvořen paragrafový návrh občanského zákoníku. Tento lze považovat za nejvážnější z návrhů na možnou budoucí podobu zákoníku.

Rekodifikace za svůj myšlenkový zdroj bere návrh občanského zákoníku z roku 1937, jež měl modernizovat rakouský obecný zákoník občanský z roku 1811. To se projevuje velmi propracovanou systematikou a klasickým právním jazykem. Návrh se snaží být terminologicky jednotný a co nejpresnější. Řeší tedy například výše zmíněné (kapitola 2.2.1.) promiskuitní užívání pojmu *závazek* a ztotožňuje jej výhradně s *obligací*, jakožto závazkovým právním vztahem, a povinnost k plnění vzniklou ze závazku nazývá *dluhem*.

⁷³ Důvodová zpráva k navrhovanému občanskému zákoníku in *OZ_konsolidovana_verze* [online]. 1999-, 12.4.2005 [cit. 2005-10-18]. Dostupný z WWW: http://zcu.juristic.cz/download/rekodifikace/obcan/OZ_konsolidovana_verze_duben_05.zip, s. 8.

Osnova připraveného občanského zákoníku rozlišuje *zajištění závazků* a *utvrzení závazků*. Výslovně se stanovuje, že zajistit nebo utvrdit je možné i osobní práva, připouští-li to jejich podstata. Závazek se *utvrzuje* sjednáním smluvní pokuty a uznáním dluhu. Tyto instrumenty totiž postrádají uhrazovací funkci a věřitelovu pohledávku tak hospodářsky nezajišťují. Poskytují mu však jiné výhody – hrozbou další povinností nebo založením právní domněnky existence dluhu. Rakouský obecný zákoník občanský jako o utvrzení mluvil o všech institutech, které dnes považujeme za zajištění⁷⁴.

Úprava smluvní pokuty se nijak významně neliší od té, která platí v současnosti. Nemá však již platit, že právo na zaplacení smluvní pokuty má věřitel jen pokud nedodržení své povinnosti dlužník zavinil. Nebrání se však stranám, aby odpovědnost dlužníka v tom smyslu smluvně omezili. Výslovně se také připouští, aby plnění smluvní pokuty bylo jiné než peněžité. Uznání dluhu by se také nemělo významně změnit. Z obchodního práva je však převzato pravidlo, že placení úroků a částečné plnění dluhu je konkludentním uznáním dluhu.

Institutech, které závazek *zajišťují* mají být ručení, bankovní záruka, zajišťovací převod práva a dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Ručení přejímá současnou úpravu a doplňuje některá pravidla, která dnes dovozuje judikatura. Nově má být stanoveno, že odmítne-li věřitel ručitele, který mu prohlášením slíbí uspokojení, nemá již proti němu právo žádat plnění namísto dlužníka. Zaručit se bude možné za dluhy budoucí nebo podmíněné a také za soubor dluhů. Ustanovení o bankovní záruce jsou s některými formulačními změnami, avšak beze změn obsahových, převzata z obchodního zákoníku.

Zajišťovací převod práva návrh zákoníku upravuje podrobněji, než je tomu nyní. Zajištění bude moci poskytnout i osoba odlišná od dlužníka. Návrh řeší způsob zpětného nabytí práva po splnění zajištěné povinnosti; splněním má účinkem zákonné rozvazovací podmínky právo přejít zpět na jeho původního vlastníka⁷⁵. Při nesplnění zajištěného závazku se věřitel stává nepodmíněným vlastníkem převedeného práva. Vypuštěno bude speciální ustanovení o zajištění

⁷⁴ §1343 obecného zákoníku občanského; návrh občanského zákoníku z roku 1937 však již rozlišoval zajištění závazků a jejich utvrzení, k tomu ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl pátý*. Praha : CODEX Bohemia, 1998, s. 11.

⁷⁵ Návrh občanského zákoníku považuje i subjektivní právo za věc v právním smyslu (nehmotnou věc), proto se hovoří o *vlastníkově* práva.

postoupením pohledávky, použijí se proto na ně beze změny obecná ustanovení o zajištění převodem práva.

Ze současné úpravy se přebírá i dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Omezení výše srážek je však stanoveno jako maximálně polovina mzdy. Druhým rozdílem je přenos nákladů na vyplácení srážek z plátce mzdy na dlužníka. To ale jen u nákladů z druhé a další dohody, má-li plátce plnit podle několika dohod současně.

Povinnost dát jistotu se nachází v obecných ustanoveních o zajištění a utvrzení závazků. Upřednostňovanou jistotou je zřízení zástavního práva. Jen není-li to v silách povinného, může být dána jistota ručením.

Úprava zástavního práva by v navrhovaném zákoníku měla projít významnějšími změnami, měla by být přesnější a podrobnější. Má být umožněno, aby se vlastník věci zavázal třetí osobě (a to případně i s věcnými účinky), že věc v budoucnu nezastaví. Výše zajištěné pohledávky nemusí být určená, postačí, že bude určitelná. Má být obnoven způsob vzniku zástavního práva označením zástavy, která zůstane u zástavního dlužníka, bude-li na tom shoda stran. Zástavou se nově bude moci stát věc, k níž má zástavci teprve v budoucnu vzniknout vlastnické právo; zástavní právo potom vznikne s rozvazovací podmínkou, že zástavce vlastnické právo skutečně nabude. Zástavní právo má váznout na věci, jejím příslušenství a přírůstcích, z plodů a užitků jen na těch, které nejsou odděleny. Zástavní právo se má i nadále realizovat zásadně zpeněžením zástavy. Připouští se však i dohoda, že si věřitel zástavu ponechá, k takové dohodě musí dojít až po splatnosti závazku. Není-li dohodou stran určeno jinak, zpeněžuje se zástava ve veřejné dražbě. Občanský zákoník by nadále měl upravovat pořadí uspokojování věřitelů ze zpeněžení téže zástavy, preferují se věřitelé, jejichž právo je předmětem zápisu ve veřejném seznamu zástav. Zavádí se institut uvolněného zástavního práva, díky němuž vlastník věci, která přestala být zástavou, může nechat do veřejného seznamu zapsat zajištění jiné pohledávky, aniž by předchozí zástavní právo muselo být vymazáno a nové zapsáno.

Několik změn by mělo doznat zadržovací právo. Rozšíří se možnost zadržet věc k zajištění dosud nesplatné pohledávky na případ, kdy dlužník měl pohledávku zajistit, ale neučinil tak, a také na případ, kdy dlužník prohlásí, že pohledávku neuspokojí.

6. Závěr

Jak bylo v průběhu celé bakalářské práce naznačováno, zajištění závazků je v dnešním českém právním řádu upraveno velmi rozmanitě – od poměrně propracovaného zástavního práva až ke stručnému zajištění převodem práva. I díky tomu však lze pro každý závazkový právní vztah najít zajišťovací prostředek, který bude vyhovovat jeho stranám. Také speciální ustanovení o zajištění závazků v odvětvových předpisech vesměs dobře vystihují potřeby odchylek od obecné úpravy.

V této práci jsme se pokusili objasnit, jak spolupůsobí zajištění k plnění závazků. Zabývali jsme se vlastnostmi, které mají všechny prostředky zajištění společné a také příznaky, kterými se od sebe odlišují. U zajišťovacích právních vztahů jsme sledovali jejich vznik, práva a povinnosti stran za trvání vztahu, i jejich zánik. Zvláštní pozornost jsme věnovali stádiu realizace zajištění, kdy se nejvíce uplatňují jeho funkce.

Všímalí jsme si především zajišťovacích prostředků, které vyjmenovává občanský zákoník. Nelze však přehlédnout, že důležitý pramen závazkového práva, obchodní zákoník, také obsahuje významný počet ustanovení o zajištění závazků. Tato duplicita není, ani při určité specifičnosti obchodních vztahů, opodstatněná. Za složitých vztahů subsidiarity a speciality mezi občanským a obchodním zákoníkem není takové rozdělení prospěšné přehlednosti práva.

Vhodné řešení vidíme v již připraveném novém občanském zákoníku, který v sobě spojuje dnešní občanskoprávní a obchodněprávní úpravu; zřetelným příkladem je ručení nebo bankovní záruka. Vzhledem k tomu, že připravený občanský zákoník úpravu mnoha prostředků zajištění ze současného občanského a obchodního zákoníku přebírá, budou jim odpovídající názory vyjádřené v této práci platné i za případného nového občanskoprávního kodexu.

České právo zajištění závazků poskytuje osobám dostatečné možnosti zajistit své závazky. Přesto mnohé možnosti zajištění užívané v zahraničí u nás neexistují. Často by neznámé zajišťovací nástroje vyžadovaly pozitivní právní úpravu, některé však mohou vznikat i za současného právního prostředí v režimu nepojmenovaných

nebo smíšených smluv. Proto považujeme za přínosné, když právní teorie i praxe nadále rozvíjí důležitou oblast soukromého práva, kterou je zajištění závazků.

Resumé

This thesis deals with an important area of private law, which is the guarantee of liabilities. Among all those areas that the guarantee covers, we have chosen the guarantee of obligations in the area of civil law.

The guarantee of liabilities is one of the general parts of the liability law. The integration of the guarantee into the obligation is facultative, it depends on the will of the parties concerned. The securing means strengthen the status of creditors and enable an easy achievement of the discharge, which is expected from the obligation. The two fundamental functions of those means are the following: the securing function and the covering function. Present-day Civil Code includes the ensuing means of guarantee: conventional fine, guaranty, securing obligations by assignment of a right, securing by assigning a receivable, security, acknowledgement of a debt, agreement on deductions from wages or other income, right of lien and right of retention. In the present Czech judicial code the securing of liabilities is very diverse-from a quite carefully worked-out right of lien to the brief securing by assignment of a right. Thanks to that it is possible to find the securing means for each of the legal relations, which suits to the parties concerned.

The dissertation is divided into seven chapters. The first three discuss the purpose of guarantee of obligations and its place in the present law. There is defined the conceptual apparatus for the interpretations followed. It also deals with the general qualities of the liability law, which are used when securing the obligations.

The following fourth chapter is the main part of the whole dissertation. There is revealed the function of guarantee, the general qualities of all securing means and characteristics, according to which the ways of guarantee are distinguished. It also explains the valid legal form of securing means.

In the last chapters there are mainly compared the possibilities of the present Czech form with the possibilities, which could perhaps be offered by the future Czech Civil Code.

Seznam použité literatury

A. Monografie - české

- BEJČEK, J. *Obchodní závazky*. 1. vyd. Brno : MU Brno, 1993. 493 s. ISBN 80-210-0601-3.
- BLACK, H. C., et al. *Blackův právní slovník*. Vladimír Balaš et al. 6. vyd. Praha : Victoria Publishing, 1993. 2 sv. (767, 705 s.). ISBN 80-85605-23-6.
- ELIÁŠ, K., et al. *Kurs obchodního práva : Obecná část, soutěžní právo*. 4. vyd. Praha : C.H.Beck, 2004. 609 s. ISBN 80-7179-854-1.
- ELIÁŠ, K., et al. *Kurs obchodního práva : Obchodní závazky*. 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003. 551 s. ISBN 80-7179-746-4.
- FALDYNA, F., HUŠEK, J., DESS, Z. *Zajištění a zánik závazků*. 1. vyd. Praha : CODEX Bohemia, 1995. 144 s. ISBN 80-901683-5-3.
- FILIPEC, J., URBÁNEK, I. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 2. opr. a dopl. vyd. Praha : Academia, 1998. 647 s. ISBN 80-200-0493-9.
- GIESE, E., et al. *Zajištění závazků v České republice*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003. 356 s. ISBN 80-7179-658-1.
- HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003. 1320 s. ISBN 80-7179-740-5.
- JEHLIČKA, O., et al. *Občanský zákoník*. 9. vyd. Praha : C.H.Beck, 2004. 1416 s. ISBN 80-7179-881-9.
- KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et al. *Občanské právo hmotné : Svazek I.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002. 471 s. ISBN 80-86395-28-6.
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., et al. *Občanské právo hmotné : Svazek II.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7.
- KOTÁSEK, J., et al. *Kurs obchodního práva : Právo cenných papírů*. 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2003. 566 s. ISBN 80-7179-745-6.
- MADAR, Z. *Slovník českého práva, 2. díl*. 3. dopl. a podst. přeprac. vyd. Praha : Linde, 2002. 857 s. ISBN 80-7201-377-7.
- Masarykův slovník naučný, díl V*. Praha : Československý kompas, 1931. 1127 s.
- Ottův slovník naučný. 1. díl*. Praha : Argo, 1996. 970 s. ISBN 80-7185-057-8.

- Ottův slovník naučný. 13. díl.* Praha : Argo, 1998. 1113 s. ISBN 80-7185-057-8.
- Ottův slovník naučný. 18. díl.* Praha : Argo, 1999. 1026 s. ISBN 80-7185-057-8.
- PLECITÝ, V., VRABEC, J. *Základy občanského práva.* 2. dopl. vyd. Praha : Prospektrum, 1999. 262 s. ISBN 80-7175-082-4.
- ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi : díl první.* Praha : CODEX Bohemia, 1998. 1192 s. ISBN 80-85963-61-2.
- SOUKUPOVÁ, J., et al. *Mikroekonomie.* 3. dopl. vyd. Praha : Management press, 2003. 548 s. ISBN 80-7261-061-9.
- WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Linde, 2004. 691 s. ISBN 80-7201-464-1.

B. Monografie – cizojazyčné

- BLACK, H. C. *Black's law dictionary.* Garner, B. A.. 7th edition. St. Paul : West Group, 1999. 1738 s. ISBN 0-314-22864-0.
- FOSTER, N., SULE, S. *German Legal System & Laws.* 3rd edition. New York : Oxford University Press, 2003. 585 s. ISBN 0-19925-483-4.
- GLENDON, M. A. *Comparative legal traditions.* 2nd edition. St. Paul : West Publishing, 1994. 772 s. ISBN 0-314-03501-9.
- HORN, N. *Liability of corporate groups.* 1st edition. Deventer : Kluwer law and taxation publishers, 1994. 549 s.
- ROBBERS, G. *An introduction to German law.* 3rd edition. Baden-Baden : Nomos Verlags, 2003. 412 s. ISBN 3-8329-0241-4.
- SHEARS, P. *James' Introduction to English Law.* 13th edition. London : Butterworths,, 1996. 501 s. ISBN 0-406-02445-6.

C. Časopisové články

- BIOLEK, V. K otázce používání zastavených movitých věcí předaných do úschovy. *Právní rozhledy*. 2001. č. 6, s. 272-273
- HAVEL, B. Komparace – vědní obor nebo potřebný mýtus?. *Právník*. 2003, roč. 142, č. 12, s. 1182-1186.
- HULMÁK, M. Proces uzavření smlouvy. *Právník*. 2003, roč. 142, č. 7, s. 679-696.
- KANDA, A. Nové trendy ve vývoji smluvního práva v oblasti soukromého práva. *Právník*. 2003, roč. 142, č. 7, s. 649-664.
- PLÍVA, S. Zajišťovací převod práva. *Právní praxe v podnikání*. 1997, č. 3, s. 4.

D. Internetové zdroje

- OZ_konsolidovana_verze [online]. 1999- , 12.4.2005 [cit. 2005-10-18]. Dostupný z WWW: <http://zcu.juristic.cz/download/rekodifikace/obcan/OZ_konsolidovana_verze_duben_05.zip>.